

Regeringens skrivelse 1999/2000:90

Nordiskt samarbete 1999

Skr.
1999/2000:90

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 9 mars 2000

Göran Persson

Leif Pagrotsky
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för samarbetet under år 1999 mellan de nordiska ländernas regeringar, med huvudsaklig inriktning på verksamheten i Nordiska ministerrådet.

1	Inledning	3
2	Samarbetets huvudområden.....	5
2.1	Samarbetet inom Norden.....	5
2.2	Norden och Europa samt Schengensamarbetet	6
2.3	Norden och dess närområden.....	8
3	Nordiskt samarbete på sektorsnivå	10
3.1	Kultur och medier.....	10
3.2	Utbildning och forskning.....	13
3.3	Miljö	16
3.4	Ekonomi och näring.....	17
3.4.1	Energi	17
3.4.2	Näringspolitiskt samarbete och IT-frågor	19
3.4.3	Regionalpolitik.....	20
3.4.4	Jord- och skogsbruk samt fiske	21
3.4.5	Bygg- och bostadssamarbete.....	24
3.4.6	Transport, infrastruktur och trafiksäkerhet....	24
3.4.7	Ekonomi och finanspolitik.....	25
3.5	Medborgarpolitik.....	26
3.5.1	Arbetsmarknad och arbetsliv.....	26
3.5.2	Socialpolitik och hälsovård	28
3.5.3	Livsmedelsfrågor.....	29
3.5.4	Konsumentpolitik	30
3.5.5	Jämställdhet mellan kvinnor och män.....	32
3.5.6	Lagstiftningsarbete	34
3.5.7	Migrations- och flyktingpolitiska frågor	36
3.5.8	Ungdomsfrågor	37
3.6	Säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete	38

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 mars 2000 .41

1 Inledning

Under arbetsåret 1999 hade Island ordförandeskapet i det nordiska regeringssamarbetet. Island har under ordförandeskapet lagt särskild vikt vid att utveckla samarbetet inom Västnorden och vad gäller arktiska frågor. Det har på isländskt initiativ tillsatts en särskild arbetsgrupp med uppgift att studera det nordiska samarbetet inför det nya årtusendet. En rapport kommer att lämnas hösten 2000. På isländsk sida har man lagt vikt vid att följa upp initiativ från tidigare ordförandeskap. Det gäller bl.a. det svenska initiativet om arbetet med att avveckla gränshinder.

Sveriges ambition under ordförandeskapet år 1998 var att koncentrera ordförandeprogrammet till ett par profilfrågor, nämligen samverkan för *ökad sysselsättning* och uppgifterna att göra Norden och dess närområden till en *ekologiskt hållbar region*.

Sysselsättningsfrågornas behandling på det europeiska planet förblir under avsevärd tid framöver också en central samnordisk angelägenhet. De riktlinjer som utformades under år 1998 för sysselsättningspolitiken inom Europeiska unionen (EU) bygger i stor utsträckning på värderingar som är bärande i de nordiska ländernas politik för tillväxt och sysselsättning, såsom betydelsen av aktiva insatser för att stärka individens ställning på arbetsmarknaden och av en god balans mellan flexibilitet och trygghet, liksom värdet av att främja företagsamhet och att öka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Samverkan på det nordiska planet kring utvecklingen av ett ekologiskt hållbart samhälle fick en särskild politisk vikt genom den deklaration som de nordiska statsministrarna antog i november 1998. I deklarationen gavs Nordiska ministerrådet i uppdrag att utarbeta en tvärsektorieellt förankrad strategi för hållbar utveckling i Norden och dess närområden. Under år 1999 har arbetet pågått för att följa upp deklarationen. Förslag kommer att lämnas, och även föreläggas Nordiska rådet, under år 2000.

Under det svenska ordförandeåret kom även frågorna om *inomnordisk rörlighet/avveckling av gränshinder* att växa fram som en tredje profilfråga. På flera plan har Sverige under året gjort frågorna om onödiga, irrationella och otidsenliga gränshinder för boende, pendling, arbete och företagande över och runt gränserna i Norden till ett centralt samarbetstema.

Ett omfattande arbete har under året genomförts på det bilaterala planet mellan Sverige och Danmark för att underlätta integrationen i Öresundsregionen. I våras presenterade den danska och svenska regeringen rapporten – "Öresund – en region blir till". Rapporten är en kartläggning av de hinder och problem för rörlighet och integration som finns över Sundet. Trots närheten mellan länderna och redan pågående arbete visar rapporten att det finns en rad olika hinder för en integrerad region och en dynamisk ekonomisk utveckling. Regeringarna har därför samarbetat intensivt under hösten tillsammans med de regionala aktörerna för att åtgärda de problem som fanns listade i rapporten. Ambitionen är att så många hinder som möjligt skall vara avvecklade till

dess att Öresundsförbindelsen öppnar den 1 juli år 2000. Diskussioner har också förts om etablerandet av en gemensam informationsfunktion och ett informationskontor i Malmö. Målet är att dessa skall kunna invigas i samband med broöppningen.

Det första mötet i den nybildade Öresundsdelegationen under ledning av statsrådet Leif Pagrotsky hölls i februari år 2000. Deltagarna var de politiska aktörerna i regionen och andra intressenter samt företrädare från ett flertal svenska departement. Delegationen skall fungera som ett informations- och diskussionsforum och på dagordningen fanns bl.a. skattefrågor, brotaxor och arbetsmarknadsregler. Under våren år 2000 planeras ytterligare två möten.

Samarbetet mellan Sverige och Danmark i Öresundsregionen har även blivit en inspirationskälla för arbete för ökad integration med Norge och Finland. I september 1999 tog statsrådet Leif Pagrotsky initiativ till ett gränshinderssamarbete med Norge. Under hösten tillsattes en norsk-svensk arbetsgrupp som fick i uppgift att arbeta med integrationsfrämjande åtgärder inom områden som arbetsmarknad och sociala frågor, skatt- och tullfrågor, infrastruktur, utbildning och kultur. Arbetsgruppen skall presentera en rapport i april år 2000. Ett motsvarande gränshinderssamarbete har också inletts med Finland.

Nordiskt samarbete i EU- och EES-frågor är ett av huvudområdena för det nordiska samarbetet. Den grundläggande ambitionen är att systematiskt utnyttja nordiska samarbetsstrukturer för avstämning och, när förutsättningar finns, samstämt agera i aktuella EU- och EES-frågor – liksom i det bredare Europasamarbetet.

Med år 1999 inleddes en period av mer än fyra år då ett nordiskt land alltid finns i eller i närheten av EU:s ordförandestol. Rätt utnyttjad är det en situation där de nordiska EU-medlemmarna – med stöd från Island och Norge - bör ha möjligheter att främja arbetet för sysselsättning, för en god miljö och de andra frågor där Norden har starka sammanfallande intressen.

Nordiskt närområdessamarbete lämnar ett bidrag till säkerhet, demokrati och gynnsam ekonomisk och social utveckling i vår del av Europa, till fred, säkerhet och stabilitet i vår region. Norden har mycket att vinna på att utveckla handel och folkligt utbyte mellan de nordiska länderna och länderna kring Östersjön. Ministerrådets beslut att i budgeten för år 1999 väsentligt utvidga det nordiska närområdesprogrammet blev en bekräftelse på detta. Den snabba utvecklingen i närområdet har emellertid aktualiserat frågan om en översyn av det nordiska närområdessamarbetet inför framtiden.

2.1 Samarbetet inom Norden

Under år 1999 har inriktning på frågor som har betydelse för enskilda och företag i vardagen, inte minst arbetet med att avlägsna gränshinder stått högt på dagordningen.

Under året har fortsatt verksamhet bedrivits med anledning av ett svenskt initiativ om att upprätta en servicetelefon för nordiska medborgare dit de kan ringa för att få information om vart de kan vända sig för att få klarhet i problem de stött på vid arbete, studier och resor i andra nordiska länder än det egna hemlandet. Projektet, som kallas Hallå Norden!, genomförs som ett försöksprojekt vid Föreningen Nordens informationsbutik Arena Norden i Stockholm på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Det kan konstateras att denna service fyller ett behov. Försöksperioden har förlängts till år 2000. Då kommer överväganden om fortsatt verksamhet att ske.

Beslut har under år 1999 tagits om att etablera ett s.k. informationsfönster, där information om det nordiska samarbetet tillhandahålls, i Stockholm, Oslo och Köpenhamn. Bakgrunden är särskilt avsaknaden och behovet av en centralt belägen informationspunkt i Stockholm. Arbeta pågår för närvarande med att etablera en sådan informationsverksamhet i Stockholm.

Sverige har fortsatt att verka för att effektivisera och förnya den verksamhet som finansieras över Nordiska ministerrådets budget. Genom omprioriteringar och effektivitetsuttag har verksamheten utsatts för krav på omvandling. Regelverken för styrning och kontroll har moderniserats. En översyn skall göras av det nordiska budgetsyste- met i syfte att förbättra styrningen och öka flexibiliteten. En omorganisation och förstärkning har gjorts av Nordiska ministerrådets sekretariat. Informationsverksamheten har lagts samman med Nordiska rådets.

Nordiska ministerrådets budget för år 1999 uppgick till 732 miljoner danska kronor. De viktigaste områdena i budgeten var kultur-, utbildnings- och forskningssamarbetet som svarade för nära hälften av utgifterna. Andra stora samarbetsområden inom budgetens ram var ekonomi- och näringsområdet, medborgarpolitik samt miljö- och närområdessamarbetet.

Den svenska andelen av Nordiska ministerrådets budget var enligt den nordiska fördelningsnyckeln 34,1 procent, en minskning med 0,8 procentenheter sedan föregående år. Fördelningsnyckeln beräknas på basis av respektive lands andel av den samlade nordiska bruttonationalinkomsten.

Efter behandling i Nordiska rådets organ fastställde ministerrådet i november 1999 – i enlighet med Nordiska rådets önskemål – budgeten för år 2000. Den uppgår efter prisomräkning till 741 miljoner danska kronor. Det är en reallt sett oförändrad budgetram. Det största satsningsområdet är fortsatt kultur-, utbildnings- och forsknings-

samarbetet. Ökade insatser görs främst på arktiskt samarbete, energisamarbete, välfärdsforskning och IT-frågor. Den svenska andelen av budgeten minskar ytterligare något till 33,7 procent.

Samverkan med frivilligorganisationerna, där Föreningen Norden intar en särställning, är ett viktigt inslag i det nordiska samarbetet. På det nationella planet har regeringen, i enlighet med önskemål som har uttalats i riksdagen, lämnat särskilt ekonomiskt bidrag till verksamheten vid Föreningen Nordens informationsbutik Arena Norden i Stockholm.

Över den nordiska budgeten ges stöd till *samisk verksamhet* såsom Samerådet, Nordiskt samiskt institut samt stöd till samisk kulturverksamhet. Dessutom fördelas medel för urbefolkningsspörsmål inom ramarna för det arktiska programmet. Stöd kan även ges från sektoreernas dispositionsmedel.

Samerådet är en politiskt obunden paraplyorganisation för samiska organisationer i Finland, Norge och Sverige. Nordiskt samiskt institut har till uppgift att ta initiativ till att samordna och genomföra utredningar, planläggningar och forskning med syfte att förbättra de samiska folkens ställning.

Nordiska ministerrådet har tagit på sig en samordnande roll beträffande årliga ministermöten i samefrågor. Efter ett möte i samarbetsorganet för same- och rennärlingsfrågor i december beslutades att det första ministermötet skall äga rum i april år 2000. Vid detta möte kommer formerna för framtida ministermöten, relationerna med Sametingen samt frågan om en nordisk samekonvention att diskuteras.

Frågan om ett nordiskt samiskt parlamentariskt råd avvaktar i väntan på att det svenska Sametinget skall fatta positivt beslut i frågan.

2.2 Norden och Europa samt Schengensamarbetet

Europafrågorna är ett av huvudområdena för det nordiska samarbetet och de har spelat en framträdande roll också under verksamhetsåret 1999.

Genom att tre nordiska länder är medlemmar av EU och Island och Norge är parter i EES-avtalet har alla nordiska länder en mycket nära anknytning till det europeiska samarbetet. Det gör att de nordiska länderna har många gemensamma intressen att bevaka.

Samarbetet i Europafrågorna har i första hand karaktär av samråd och informationsutbyte. Samarbetet inom Nordiska ministerrådet koncentreras till de områden där de nordiska länderna har gemensamma intressen och en önskan att påverka den europeiska dagordningen.

Ambitionen att använda sig av det nordiska samarbetet som en plattform för nordiskt samråd i aktuella EU- och EES-frågor har inneburit att dessa frågor blivit en stående punkt på dagordningen vid nordiska ministermöten, såväl vid möten inom Nordiska ministerrådets formella ram som vid exempelvis statsministermöten och utrikesministermöten.

Ordningen med ett årligt återkommande möte mellan de nordiska samarbetsministrarna och de nordiska EU-ambassadörerna i Bryssel för att diskutera Nordiska ministerrådets arbete med EU- och EES-frågorna har fortsatt.

Kontaktgruppen med tjänstemän vid de nordiska representationerna i Bryssel har tillsammans med Nordiska ministerrådets sekretariat utvecklat rutiner för information och samverkan. En viktig del i detta samarbete är den ordning för praktiktjänstgöring vid EU-representationerna för tjänstemän vid ministerrådssekretariatet som började tillämpas år 1998. Mot bakgrund av de goda erfarenheterna har denna ordning fortsatt.

Under år 1999 utarbetade Nordiska ministerrådet en rapport om samarbetet i EU- och EES-frågor inom ministerrådets olika samarbetssektorer. Rapporten visar på ett ganska omfattande samarbete. Sektorer med ett särskilt intensivt samarbete är konsument-, livsmedels-, forsknings-, miljö- och arbetsmarknadssektorerna. På lagstiftningsområdet har nordiskt samråd vid förberedelser för och genomförande av EG-rättsakter varit viktigt.

Som ett led i det nordiska samarbetet om förverkligandet av den inre marknaden beslutade de nordiska handelsministrarna år 1998 att en informell nordisk samrådsgrupp skulle arbeta vidare med ett antal utvalda områden avseende marknads kontroll, ömsesidigt erkännande av provningar, märkning av läkemedelsförpackningar och godkännande av kompetensbevis för maskinförare. Arbetet har fortsatt under år 1999 och avrapporterades vid ministrarnas möte i november. Vid mötet välkomnades även ett svenskt förslag om att jämförande prisnivåstatistik för de nordiska länderna skulle tas fram. Avsikten med det är att få fram underlag för bedömning av inom vilka områden det föreligger hinder för konsumenterna att dra nytta av den inre marknaden.

Den nordiska passfriheten är en av hörnstenarna i det nordiska samarbetet. Den har fungerat i över fyrtio år och betraktas som en självklarhet av flertalet medborgare i de nordiska länderna. Inom EU är, på samma sätt som i Norden, den fria rörligheten för personer ett av kärnområdena inom den inre marknaden. För att påskynda avvecklingen av gränskontroller inom (dåvarande) EG, ingick några av EG:s medlemsländer år 1985 det s.k. *Schengenavtalet*.

I juni 1995 ansökte Sverige och Finland om anslutning till Schengensamarbetet med förbehåll för att den nordiska passfriheten skulle bevaras. Avtalet om Sveriges anslutning till Schengensamarbetet undertecknades i december 1996. Samtidigt undertecknades anslutningsavtal för Danmark och Finland samt samarbetsavtal med Island och Norge.

Riksdagen antog propositionen om Schengensamarbetet i april 1998. I den propositionen lades inga lagförslag fram. Det arbetar man på för närvarande och en proposition kommer att läggas fram för att kunna behandlas under vårriksdagen år 2000.

Genom Amsterdamfördraget beslutades att Schengensamarbetet, som för närvarande omfattar alla EU:s medlemsstater, utom Storbritannien och Irland, samt Norge och Island, skall införlivas med EU. Med

Amsterdamfördragets ikraftträdande den 1 maj 1999 överfördes Schengensamarbetet inom EU:s ram. Införlivandet av Schengensamarbetet regleras i ett särskilt protokoll, Protokoll om införlivande av Schengenregelverket inom Europeiska unionens ramar (s.k. Schengenprotokollet), som har fogats till Amsterdamfördragets slutakt. Schengenprotokollet innebär att Schengensamarbetet kommer att äga rum inom den vanliga EU-strukturen, dvs. under medverkan av alla EU:s institutioner enligt de regler som gäller enligt fördragen. Schengenprotokollet innehåller också bestämmelser som, tillsammans med ett särskilt protokoll om Danmarks ställning, gör det möjligt att säkerställa att den nordiska passfriheten kan bibehållas inom ramen för det bredare europeiska samarbetet. Det hittillsvarande Schengenregelverket fördelades under den första och den tredje pelaren i fördraget. Norges och Islands deltagande regleras genom ett särskilt avtal från den 18 maj mellan Europeiska unionens råd och de båda länderna. Samarbetet verkställs i en gemensam kommitté, som består av representanter för EU:s medlemsstater, Europeiska gemenskapernas kommission, Norge och Island.

Sedan förhandlingarna om Schengens överförande till EU samt Norges och Islands ställning är lösta, är för svensk och nordisk del den dominerande uppgiften att förbereda inträde i det operativa samarbetet med upphävda gränskontroller. Utgångspunkten är att de nordiska länderna skall bli färdiga för integrering under år 2000. Förutom de interna långtgående svenska och nordiska förberedelser som krävs och som pågår, bl.a. rättsliga och polisiära frågor, måste inträdet kommuniceras och beredas med övriga EU-medlemsstater. EU-rådet, i detta fall bestående av de 13 forna Schengenstaterna, kommer att besluta om de nordiska länderna uppfyller villkoren. Eftersom utvidgningen av det operativa arbetet avser fem länder, förestår en förhållandevis komplicerad och tidsödande process i rådet.

2.3 Norden och dess närområden

Samarbetet med närområdet är ett prioriterat område inom det nordiska samarbetet. Samarbetet med närområdena omfattar de tre baltiska länderna, nordvästra Ryssland, Barentsområdet och Arktis.

Nordiskt samarbete flätas allt mer samman med annat samarbete i närområdena. Nordiska ministerrådets insatser i dessa närområden skall ses som ett komplement till andra insatser som görs bilateralt eller genom andra regionala organ som Östersjöstaternas råd, Barentsrådet och Arktiska rådet.

Nordiska ministerrådets närområdesinsatser utformas i dialog med berörda samarbetspartner. De nordiska samarbetsministrarna har bl.a. årliga möten med sina motsvarigheter inom Baltiska ministerrådet. Även de nordiska statsministrarna har årliga möten med sina baltiska kollegor.

Huvudmålsättningen med nordiska ministerrådets närområdes-samarbete är att bidra till stabil och demokratisk utveckling i

närområdena och att främja utvecklingen av en fungerande marknadsekonomi. Avsikten är också att närområdessatsningarna skall koncentreras till de områden där det nordiska samarbetet ger ett mervärde och bidrar till en bättre samordning med andra insatser.

I ministerrådets budget för år 1999 ökade det särskilda närområdesprogrammet väsentligt till 65 miljoner danska kronor. En stor del av dessa resurser satsades på projekt som skall främja demokratiutvecklingen. De olika formerna av stipendie- och utbytesordningar är också ett viktigt inslag i närområdesprogrammet. Programmet omfattar dessutom verksamheten vid de nordiska informationskontoren i de baltiska huvudstäderna och i S:t Petersburg.

Utöver det särskilda närområdesprogrammet görs insatser över ministerrådets budget även genom olika samarbetssektorer. De samlade satsningarna är därför avsevärt större och bedöms uppgå till totalt ca 20 procent av Nordiska ministerrådets budget.

Vid sidan av de insatser som görs över ministerrådets budget har de nordiska finansministrarna haft ett program för att främja investeringar i små och medelstora företag i de baltiska länderna (Baltiska investeringsprogrammet). Programmet fasades ut år 1999 men vissa resurser kvarstår även därefter. Det omfattade totalt ca 180 miljoner ecu.

Under år 1997 inrättades dessutom en särskild ordning inom Nordiska investeringsbanken för lån på särskilt förmånliga villkor till finansiering av miljöprojekt i Nordens närområden. Låneramen uppgår till 100 miljoner euro. Vidare har nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO), som inrättades år 1990, en riskkapitalfond på 80 miljoner euro för lån till miljöinvesteringar i närområdena. Härutöver finns från år 1996 möjligheter att via NEFCO:s miljöutvecklingsfond få ekonomiskt stöd för miljöinsatser.

Nordiska ministerrådets program för arktiskt samarbete syftar till att ge samnordiska insatser ett särskilt mervärde i förhållande till andra aktiviteter med inriktning på Arktis. Programmet omfattar urbefolkningsfrågor, polarforskning, miljö- och infrastrukturfrågor.

Mot bakgrund av den snabba utvecklingen i närområdena och av önskemål om en bättre samordning med övriga nationella och internationella insatser har beslutats att de strategiska målsättningarna för närområdessamarbetet skall ses över. Översynen kommer att genomföras under år 2000.

3.1 Kultur och medier

Allmänt

Nordiska ministerrådet stimulerar kultursamarbetet i Norden genom insatser på särskilda områden, genom nätverksbildning och satsningar på projekt med stark nordisk profil. Inom ramen för kultursamarbetet finns två stora fonder, Nordiska kulturfonden och Nordiska film- och TV-fonden. Kultursamarbetet på regeringsnivå grundas på ett kulturavtal från år 1972. Satsningen på kultursamarbetet över ministerrådets budget uppgick år 1999 till ca 138 miljoner danska kronor.

Samarbetet inom Norden

Tyngdpunkten i kultursamarbetet ligger på samarbetet inom Norden och bygger på den värdegemenskap som finns mellan de nordiska länderna och som manifesteras i den kulturella och språkliga gemenskapen. En strategisk redogörelse - Nordiskt kultursamarbete vid årtusendeskiftet - antogs av Nordiska rådet vid sessionen i Oslo i november 1998. Syftet med redogörelsen är att skapa möjligheter för en ökad flexibilitet, effektivitet och precisering i allokeringen av resurserna för att förnya, utveckla och synliggöra samarbetet. En ny prioritering är insatser mot rasism och främlingsfientlighet med den överordnande målsättningen att öka minoriteternas deltagande och inflytande på alla nivåer i kulturlivet. Genomförandet av strategin har diskuterats med företrädare för Nordiska rådet vid två tillfällen under år 1999, dels i samband med kulturministermötet i Köpenhamn i mars, dels i samband med Nordiska rådets session som hölls i Stockholm i november.

I *det isländska ordförandeprogrammet* betonas utkantsområdenas och de små nationernas ställning inom det nordiska kultursamarbetet. I samband med ämbetsmannakommitténs möte i Reykjavik i september 1999 hölls en särskild konferens om utkantsområdenas ställning. Även det språkliga samarbetet betonas och bland annat vill man fokusera på aktiviteter för barn och unga. Satsningen på *barn och unga* har fortsatt med utgångspunkt i den särskilda handlingsplanen Ett kommande Norden som avser det nordiska barn- och ungdomskultursamarbetet 1996-2000. Huvudmålet för ministerrådets kultursamarbete inom barn- och ungdomsområdet är att stärka den nordiska identiteten genom att öka barns och ungdomars deltagande i, kunskap om, och intresse för kultur i Norden.

Under år 1999 har medel beviljats för att stödja barnkulturforskningen. Mötesplatser för barn och unga har erbjudits både genom Internet och barnkulturläger. En kulturmönstring för

ungdomar har ägt rum i Finland. Ett liknande evenemang ägde rum i Trondheim 1997 där ungdomar från alla de nordiska länderna presenterade sina egna föreställningar och konstverk. Nyhetsbulletinen Valhalla har utkommit med fyra nummer. Skr. 1999/2000:90

Språket är en förutsättning för att kunna ta del av det gemensamma kulturarvet. Arbetet med ministerrådsförslaget om en nordisk språkpolitik som har tagits fram i samarbete med utbildningsministrarna har fortsatt. En handlingsplan för språkområdet (NORDMÅL) har utarbetats av en språkpolitisk referensgrupp. Målet är att de skandinaviska språken fortsatt skall utgöra den gemensamma ramen i det nordiska samarbetet och att den internordiska språkförståelsen och kulturkompetensen skall vidareutvecklas och bestå samt att stärka nordbors färdigheter att förstå varandra i skrift och tal.

Kultursektorn har ett särskilt ansvar att *bekämpa främlingsfientlighet och rasism*. I den strategi som lades fram till Nordiska rådets session i Oslo framhålls att de nordiska länderna genom respekt för kulturell mångfald skall motarbeta rasism och främja positiva värden. Inom kultursektorn skall särskilda åtgärder vidtas för att tillmötesgå tidens krav. Man bör satsa på att stärka rekryteringen av minoriteter på alla nivåer samt stödja verksamhet som är opinionsbildande och som ger uppmärksamhet. Ministerrådet har också beviljat medel till olika projekt. *Nordiskt mörker vitt oljud* är ett projekt som syftar till att ge ungdomar ett historiskt perspektiv på rasism och främlingsfientlighet och att få dem att själva analysera sitt förhållningssätt till nynazism, diskriminering av flyktingar, invandrare och andra minoriteter.

Satsningarna på *media* har fortsatt. Avtalet om *Nordiska film- och TV-fonden* har omförhandlats under året. Det nya avtalet garanterar fonden ett årligt tillskott på minimum 58 miljoner danska kronor. Nordiska film- och TV-fonden stödjer produktion och distribution av film och TV i Norden. Fonden bygger på ett avtal mellan nio nordiska TV-bolag, fem nationella filminstitut och ministerrådet. Under de senaste fem åren har fonden stött produktionen av drygt 200 filmer och TV-serier.

Nordiska kulturfonden är det viktigaste nordiska stödorganet för kulturaktiviteter på fältet. Verksamhetsområdet är brett och omfattar alltifrån allmän kultur till utbildning och forskning. Under 1999 har projekt för ett belopp på 19 miljoner danska kronor beviljats. Bidrag har bl.a. getts till Visans Vänner i Umeå för nordiska inslag i visfestival, Sibelius-Akademien för nordiska dagar på operahögskolan i Helsingfors, till Cirkus Cirkör och projekteringen av en nordisk utbildning av nycirkusartister samt till en konferens i Köpenhamn om islam i Norden. Fonden har också gett bidrag till andra särskilda projekt såsom exempelvis Läslust; ett projekt för att öka kännedom om nordisk litteratur hos gymnasieelever, forskningsprojektet "Nordisk kulturpolitik i förändring" och olika samarbetsprojekt mellan de tre kulturstäderna Reykjavik, Bergen och Helsingfors. Kulturfonden har genom sina satsningar möjliggjort förverkligandet av ett stort antal idéer från kulturlivet.

De fyra konstkommittéerna, Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén (Nordbok), Nordiska musikkommittén (Nomus), Institutet för samtidskonst (NIFCA) och Teater och dans i Norden har genom sina nätverk, seminarier och olika stödformer verkat för att sprida kunskap om *nordisk konst*. Under 1999 har NKKK (Nordiska konst - och konstindustrikommittén) lagts ned och arbetsuppgifterna övertagits av NIFCA. Den nybildade institutionen skall synliggöra kvalitativ visuell kultur i Norden och internationellt. Utställningsprogrammet skall bestå både av egna projekt och samarbetsprojekt med andra institutioner eller konstnärsgrepp. Fokus i verksamheten är en fortgående dialog om innehållsmässiga frågor i konsten och det sätt och de former den kan presenteras på. Speciell vikt skall läggas vid mötet mellan bildkonst, design och arkitektur. NIFCA medverkar, tillsammans med Nordiska Stiftelsen för Visuella Studier (NSVS) i Stockholm, till utgivandet av tidskriften NU: The Nordic Art Review.

Nordboks uppdrag är att utveckla samarbetet på litteratur- och folkbibliotekens område. Översättningsstödet, vilket för 1999 uppgick till 2,4 miljoner danska kronor, bidrar till den nordiska litteraturens tillgänglighet på originalspråk. Under året har Nordboks sekretariat utlokaliserats och Nordbok kommer att administreras av Biblioteksstyrelsen i Danmark under den kommande treårsperioden.

Nomus har inom ramen för sitt uppdrag att fördela bidrag till musiklivet. Medel har under 1999 beviljats för nya kompositionsbeställningar, konsertframträdande/festivaler samt ett antal konferenser, symposier och seminarier till ett belopp av drygt 2 miljoner svenska kronor. Den största enskilda satsningen utgörs av stöd till Orkester Norden. Orkester Norden medverkade vid invigningen av de nordiska ambassaderna i Berlin och gav en konsert i samband med invigningen.

Även den verksamhet som bedrivs vid de nordiska husen på Island, Grönland, Färöarna och Åland finansieras inom kulturbudgeten. Särskilda medel har under året dessutom avsatts för reparation av husen i Reykjavik och i Torshamn. Ett särskilt möte ägde rum mellan ämbetsmannakommitténs och representanter för husen i samband med ämbetsmannakommitténs möte i Reykjavik i september 1999. Under året inledde de nordiska husen ett produktionssamarbete.

Norden och Europa

Aktuella EU-frågor anmäls regelbundet på ministerrådets och ämbetsmannakommitténs möten. Under året har Finland som en naturlig följd av sitt ordförandeskap i EU också rapporterat om arbetet.

Det nordiska samarbetet på mediaområdet är viktigt i förhållande till EU:s arbete. EU:s mediasamarbete utgår från vissa gemensamma direktiv och stödprogram. Ministerrådet vill fortsätta föra en aktiv politik för att tillvarata nordiska intressen på mediaområdet.

Nordiska ministerrådet har sedan 1982 genomfört ett stort antal *kulturprojekt i utlandet*. Det nordiska kulturutbyte med Sydafrika,

Shuttle 99, kulminerade under året. Projektet har i huvudsak varit ett utbyte mellan professionella konstnärer inom samtliga konst kategorier. Det har bidragit både till att visa nordiskt kulturliv i Sydafrika och sydafrikansk kultur i Norden. Bland annat anordnades flera evenemang på Kulturhuset i Stockholm om sydafrikansk konst. Ett viktigt projekt, vars syfte var att främja kulturverksamhet för barn, var *The Ziyabuya Children's Arts and Culture Festival* som hölls i Johannesburg under hösten 1999.

En annan stor prioriteringen under 1999 var det fortsatta arbetet med utställningen "West Viking". Utställningen tas fram i samarbete med Smithsonian Institute i Washington D.C. och kommer att visas 2000-2001. Utställningen handlar om vikingarnas resor västerut och visar bland annat arkeologiska utgrävningar från Grönland och Nordamerika.

Norden och dess närområden

Samarbetet med närområdena ökar i betydelse. Ministerrådets budget för närområdssatsningar för 1999 har ökat med 20 procent jämfört med budgeten för år 1998. *Kulturförmedlingen* är en betydelsefull del i samarbetet. Samtliga konstkommittéer har under 1999 haft kontakt och i olika former bedrivit samarbete med sina motsvarigheter i Baltikum eller nordvästra Ryssland. Stipendieordningen Sleipner (utbyte av unga konstnärer) har under året utvidgats till att innefatta konstnärer från närområdena.

3.2 Utbildning och forskning

Allmänt

Utbildning och forskning hör till de prioriterade områdena i det nordiska samarbetet. Sektorn är också den största resursmässigt sett. Under år 1999 disponerades sammanlagt 186 miljoner danska kronor. Medlen används huvudsakligen för finansieringen av sektorns mobilitetsprogram (system för utbyte på grundskolans högstadium, inom gymnasieskolan, folkhögskolan, den högre utbildningen och forskningen), de gemensamma nordiska institutionerna, ett antal sektoriella handlingsplaner samt vissa tidsbegränsade samverkansprojekt och forskningsprogram.

Den för sektorn viktigaste åtgärden har under året varit utarbetandet av ministerrådsförslaget *Norden som föregångsregion för utveckling av mänskliga resurser/Strategi för nordiskt utbildnings- och forskningssamarbete 2000-2004*. I strategin har angetts riktlinjer och fokusområden för det nordiska samarbetet, inklusive samarbetet med Europa och närområdena, för den kommande femårsperioden. Två ministerrådsförslag från året innan, om nordisk forskningspolitisk strategi respektive nordisk språkpolitik, har inarbetats i förslaget i syfte att göra det till ett heltäckande policydokument för hela utbildnings-

och forskningssektorn. Strategin behandlades vid Nordiska rådets session i november och fick ett positivt mottagande. Strategiförslaget, inklusive Nordiska rådets kommentarer, kommer att följas upp genom handlingsplaner för de olika delsektorerna inom utbildning och forskning.

Samarbetet inom Norden

Språksamarbetet är förutsättningen för allt annat nordiskt samarbete och därför av betydelse för samtliga ministerrådssektorer. Insatser för språksamarbetet har alltid haft hög prioritet i det nordiska samarbetet. Ministerrådsförslaget om nordisk språkpolitik, som behandlades under det svenska ordförandeskapet, har planenligt följts upp genom tillsättandet av en språkpolitisk referensgrupp. Gruppen har under året utarbetat en handlingsplan för språkområdet (NORDMÅL) för tiden 2000-2004. En av utbildnings- och forskningsministrarnas temadiskussioner har också under året ägnats de nordiska språken - *Små sprogsamfundets status i lyset af informationsteknologiens hastige udvikling*. Diskussionen kommer att följas upp med konkreta åtgärder, bl.a. ett forskningsprogram om språkteknologi.

Ett annat högt prioriterat område i det nordiska samarbetet är *insatser för barn och unga*. Mobilitetsprogrammet NORDPLUS-mini, som Nordiska rådet tog initiativet till, har startat som ett tvåårigt pilotprojekt (1999-2000) med inriktning på grundskolans högstadium. Projektet syftar bl.a. till ökad kultur- och språkförståelse. Ledningsgruppen för nordiskt skolarbete har under året - med utgångspunkt i strategiplanen - utarbetat förslag till en handlingsplan för skolområdet. Ledningsgruppen har även beslutat att låta göra en utvärdering av det nordiska skoldatanätet (ODIN). I uppdraget ingår att överväga i vad mån ODIN kan göras till ett nätverk för hela utbildnings- och forskningsområdet.

Ministerrådet har beslutat att temakonferensen under det svenska ordförandeskapsåret - *Ett nordiskt lyft för vuxnas lärande - den nordiska modellen* - skall följas upp med ett samnordiskt projekt. En arbetsgrupp med representanter för folkbildning/vuxenundervisning, högre utbildning och arbetsmarknadssektorn har fått i uppgift att utarbeta ett projektförslag om vuxnas lärande, varvid särskilt skall uppmärksammas universitetens och högskolornas roll i relation till arbetslivets kompetenskrav. Ministerrådet har även fattat beslut om en fördjupningsstudie rörande vuxnas deltagande i olika utbildningsformer, baserad på vissa av OECD:s indikatorstudier. Ett förslag till en handlingsplan för folkbildnings- och vuxenundervisningsområdet - också den med utgångspunkt i strategiplanen - har utarbetats under året.

Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom *högre utbildning* har under året utrett hinder för mobilitet och erkännande av examina samt satt fokus på områden där det är viktigt med nordisk profilering och erfarenhetsutbyte i förhållande till andra europeiska och internationella miljöer. Nordisk dimension och regionalt samarbete inom högre utbildning är därvid av stort intresse. Ministerrådet har beslutat att

förlänga det *nordiska avtalet om tillträde till högre utbildning* med ytterligare två år, det vill säga t.o.m. utgången av år 2001.

Som ett led i uppföljningen av ministerrådsförslaget om *forskningspolitisk strategi* har mandatet för Nordisk forskningspolitisk råd (FPR) setts över. FPR har också fått en bredare sammansättning med hänsyn till att uppgifterna i framtiden blir mer tvärssektoriella. FPR har under året förberett ett antal forskningsprogram, bl.a. ett om språkteknologi med start under år 2000. Forskningsprojektet - *De nordiska välfärdsstaterna i ett europeiskt sammanhang* - som varit försenat, kunde starta i början av år 1999. Samtidigt avslutades, *Miljöforskningsprogrammet 1993-97*, med publiceringen av en slutrapport och en egenutvärdering. Rapporten innehåller - utöver en facklig avrapportering av programmet - värderingar och rekommendationer av betydelse för ledning och organisering av framtida forskningsprogram.

IT-policygruppen, som är rådgivande till ministerrådet och vars ansvarsområde avser hela utbildnings- och forskningsområdet, har fått ett nytt mandat för treårsperioden 2000-2002. Gruppens tidigare arbete har varit inriktat på att kartlägga pågående verksamhet och att komma med förslag till konkreta samarbetsprojekt. Det nya mandatet är inriktat på den långsiktiga utvecklingen inom IT-området.

Slutligen har de tre ledningsgrupperna på utbildningssidan under året fortsatt sitt arbete med *evalueringsfrågor*. Syftet är där att - förutom att utveckla och införa evalueringsmetoder på alla nivåer i det nordiska samarbetet - skapa förutsättningar för att Norden ytterligare profilerar en gemensam grundsyn i fråga om utvärdering i internationella sammanhang.

Norden och Europa

Vid utgången av 1998 överlämnade en av ministerrådet tillsatt arbetsgrupp, som haft att värdera *EU:s nya utbildningsprogram Leonardo II och Sokrates II*, en rapport. Gruppen konstaterade att det bland de nordiska länderna i allt väsentligt fanns en positiv grundsyn till programmens utformning. Det nordiska samarbetet kunde därför inriktas på implementeringsfasen. Av stor vikt bedömdes därvid fortsatt erfarenhetsutbyte vara. Erfarenhetsutbyte om de nya programmen i fortsättningen skulle tas upp som en stående punkt på dagordningarna för ledningsgrupperna inom utbildningsområdet.

I juni 1999 ägde ett möte rum i Bologna, som ett led i uppföljningen av mötet i Paris och den s.k. Sorbonnedeklarationen om *harmonisering av de högre utbildningarna i Europa*.

Norden och dess närområden

Mötet mellan de nordiska och baltiska utbildningsministrarna i december 1997 ledde bl.a. till att en arbetsgrupp tillsattes med representanter från de nordiska och baltiska länderna i syfte att

undersöka förutsättningarna för att tillskapa ett gemensamt *Nordiskt-baltiskt utbildningsrum*. Av gruppens rapport, som förelåg på sensommaren 1999, framgår att det inte finns några formella hinder för etablerandet av ett sådant utbildningsrum. De hinder som finns är av praktisk karaktär, främst ekonomisk - på både nationell och individuell nivå.

Ett resultat av samma ministermöte var även tillkomsten av ett samarbetsprojekt mellan de nordiska och baltiska länderna om insatser för elever med särskilda behov. Projektet - *Development of a School for all* - som kunde konkretiseras under år 1999, disponerade för samma år 3 miljoner danska kronor ur närområdesbudgeten. Motsvarande belopp väntas stå till förfogande även för år 2000 och 2001.

På *lärarutbildningsområdet* har de nordiska och baltiska länderna samarbetat sedan år 1995 inom programmet *Teacher Training in the Baltic States - Nordic Plan of Action*. De senast igångsatta projekten, de på IT-området, beräknas bli avslutade före utgången av december 1999. En slutkonferens kommer att hållas i maj år 2000 i Riga. Programmet kommer därmed att vara avslutat.

3.3 Miljö

Det nordiska samarbetet inom miljöområdet utgår från målen i den nordiska miljöstrategin. Det innebär bl.a. att den inom Norden högsta tillämpade ambitionsnivån skall vara riktmärket för både det nationella miljöarbetet och det nordiska framträdandet i det internationella miljöarbetet. Strategin syftar till att bevara den biologiska mångfalden, att nå en hållbar användning av naturresurserna och att minska föroreningar och utsläpp under kritiska belastningsgränser.

Miljöstrategin gäller t.o.m. år 2000 och förhandlingar pågår om en ny strategi, ett miljöhandlingsprogram. Styrande för detta arbete är den utvärdering som gjorts under året av den nuvarande strategin och det arbete som, på de nordiska statsministrarnas uppdrag, pågår om att ta fram en strategi för hållbar utveckling i Norden. Strategin skall inriktas på sådana områden där Norden har gemensamma intressen och särskilt goda förutsättningar och där det nordiska samarbetet skapar ett särskilt mervärde. De nordiska miljöministrarna sände ett uttalande till Europeiska rådets möte i Helsingfors den 10-11 december om vikten av integration av miljöhänsyn och om hållbar utveckling.

Miljöfrågorna har och har haft ett stort utrymme i de nordiska ländernas politik och vi har samarbetat i Norden inom miljöområdet under årtionden. Man måste också understryka den betydelse det nordiska samarbetet har inte bara för de nordiska länderna utan också för vårt närområde. Det nordiska miljöarbetets verksamhet i Ryssland och de baltiska staterna samt relaterade finansieringsfrågor har behandlats på miljöministernivå under året. Det har betonats att miljöarbetet med Ryssland skall vara en del i reformprocessen i Ryssland och ta sikte på att bygga upp och stödja organisation och

styrning av den ryska förvaltningen och näringslivet. Insatserna i samarbetet har framför allt avsett projekt relaterade till kommunal vatten- och avloppsrening.

Island har som ordförande i det nordiska samarbetet under året drivit frågor om havens resurser och miljö, Östersjösamarbetet, det arktiska miljösamarbetet och det nordiska miljösamarbetets kontakter med EU. I samband med ämbetsmannakommitténs möte på Island i juni deltog Tyskland, som dåvarande ordförande i EU, i ett särskilt möte för informationsutbyte om EU-arbetet. Island höll vidare ett seminarium i Bryssel i oktober om miljön och EU:s nordliga dimension. EU- och EES-frågor är stående dagordningspunkter på miljöministermötena.

En handlingsplan för natur- och kulturmiljöskydd i Arktis (för Island, Svalbard och Grönland) antogs på miljöministrarnas sommarmöte på Island och beslut fattades om en organisation för genomförande och allokering av medel.

Huvuddelen av miljöområdets projektverksamhet har bedrivits i fasta arbetsgrupper för havs- och luftfrågor, miljöövervakning och data, natur och friluftsliv, kemikalier samt produkter och avfall. Arbetet har till betydande del varit inriktat på att ta fram förhandlingsunderlag och förbereda nordiska initiativ i EU och i det övriga internationella miljösamarbetet. Detta är även en av utgångspunkterna i arbetet med att ta fram det nya miljöhandlingsprogrammet.

Det finns också ett antal tvärsektoriella grupper för miljö och ekonomi, energi, jord- och skogsbruk, fiske, konsumentfrågor, kulturmiljö i landskapet och en om produktorienterad miljöstrategi samt en ad-hoc grupp om trafikbuller. Miljöfrågorna tas också upp inom andra sektorer. Till exempel finns sedan år 1997 ett handlingsprogram för nordiskt försvarsmiljösamarbete och under år 1999 fastställdes en nordisk miljöpolicy för försvarssektorn.

Under sitt ordförandeskapsår 2000 kommer Danmark att bland miljöfrågorna fokusera på hållbarhetsstrategin och miljöhandlingsprogrammet, det tvärsektoriella samarbetet, en integrerad insats för Nordens landskapsvärden, hållbar utveckling i Arktis och på det övriga internationella planet: kemikalier och de globala förhandlingarna om långlivade organiska föroreningar (POP:s), EU:s försurningsstrategi samt uppföljning av WTO-konferensen i Seattle.

3.4 Ekonomi och näring

3.4.1 Energi

Allmänt

Målsättningen med det nordiska energipolitiska samarbetet är att främja en effektiv, konkurrenskraftig, säker och bärkraftig energiförsörjning i

Norden och dess närområde. Utvecklingen inom energiområdet i de nordiska länderna och internationellt har dessutom medfört ett ökat behov av nordiskt samarbete när det gäller frågor om den nordiska elmarknaden och samspelet med den inre marknaden i EU/EES, förhållandet till klimatfrågan och möjligheterna att utveckla samarbetet om Östersjöfrågor inom energisektorn.

Samarbetet baseras på den energipolitiska redogörelsen till Nordiska rådet 1996 samt på uppföljning och utveckling av frågorna i statsministrarnas deklaration i Bergen i juni 1997 om en bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön. Detta innebär verksamhet som medför 1) en ökad användning av förnybara energikällor och en satsning på energieffektivisering, 2) en utveckling av offentliga ramverk för byggande och drift av ledningsnät och infrastruktur, 3) åtgärder för en harmonisering av avgiftssystemet som säkrar förnybara bränslens och naturgasens konkurrenskraft i förhållande till andra energibärare, 4) en ökad kraftvärmeanvändning, 5) frågor om finansieringen av energinvesteringar och 6) kontakter mellan Östersjöländernas energimyndigheter.

Under år 1999 har det nordiska energisamarbetet i stor utsträckning varit inriktat på att omsätta Bergenrapportens rekommendationer i konkret verksamhet. En stor del av arbetet bedrivs numera i särskilda arbetsgrupper, som också samarbetar med de övriga Östersjöländerna och med EG-kommissionens "Baltic Energy Task Force".

Ett särskilt ramprogram för det fortsatta nordiska energipolitiska samarbetet antogs av Nordiska ministerrådet i augusti 1999.

Samarbetet inom Norden

Samarbetet mellan de nordiska länderna har stärkts under år 1999. Arbetet med utvecklingen av den nordiska elmarknaden, inklusive energieffektivisering och energisparande har varit framgångsrikt, liksom samarbetet i klimatfrågor som även kommer att ha fortsatt hög prioritet under de närmaste åren.

Det nordiska energiforskningssamarbetet syftar till att komplettera och ersätta verksamhet som utförs nationellt och uppfyller kraven på nordisk nytta på energiområdet. Nuvarande programperiod påbörjades under året och koncentreras i högre grad än tidigare till sådana områden som bedöms vara av central betydelse för utvecklingen av ekonomiskt och ekologiskt hållbar energiteknik. Den skall bidra till en kostnadseffektiv minskning av energiförbrukningen och utvecklingen av förnybara energikällor samt till miljövänligare energiteknik genom att stärka grundkompetensen vid universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner inom energiforskningsområden som är av centralt gemensamt nordiskt intresse.

Forskningssamarbetet skall skapa fungerande forskarnätverk mellan länderna. NEFP, Nordiska energiforskningsprogrammet, är ett komplement till de nordiska ländernas nationella program och bedöms

fortsatt kunna bidra till att stärka energiforskningen i Norden samt öka möjligheterna till samarbete med de baltiska länderna och Ryssland.

Sedan år 1993 har *klimatfrågan* varit en viktig del av det nordiska energisamarbetet och har i första hand inriktats på studier av kostnader för åtgärder och förutsättningar för gemensamt genomförande, särskilt i de baltiska staterna. Ett samarbete om klimatfrågor har sedan år 1997 utvecklats med miljösektorn i en gemensam styrgrupp under ministerrådet. Arbetet har inriktats på analyser av framför allt de s.k. flexibla mekanismerna (exempelvis möjligheten att handla med utsläppsrättigheter) som syftar till att göra det möjligt att genomföra åtgärder för att minska koldioxidutsläpp där dessa är kostnadseffektiva. Inriktningen av arbetet styrs av de nordiska ländernas behov och intressen inför de fortsatta klimatförhandlingarna.

Norden och Europa

Aktuella energifrågor inom EU och EES utgör numera en stående punkt på dagordningen vid nordiska möten på minister- och ämbetsmannanivå. Det gäller förutom frågor om *energimarknaderna* och *energipolitik* även frågor om den *inre marknaden* och *miljöfrågor* som är betydelsefulla för energiområdet. Liksom under tidigare år har en betydelsefull del av det Östersjöinriktade arbetet skett i samarbete med EG-kommissionens ”Baltic Energy Task Force”.

En uppföljning av de europeiska programmen på nordisk nivå pågår. I första hand bedöms, ur en nordisk synvinkel, programmen SAVE, som syftar till att öka investeringarna i energieffektivitet, och ALTENER, som syftar till att öka användningen av förnybara energikällor inom EU.

3.4.2 Näringspolitiskt samarbete och IT-frågor

Det övergripande målet för det nordiska samarbetet på det näringspolitiska området är att bidra till att främja näringslivets konkurrenskraft och på detta sätt skapa goda villkor för tillväxt och sysselsättning. Samarbetet koncentreras till aktuella näringspolitiska problemställningar i de nordiska länderna, främst på områden där ett samarbete kan ge nordisk nytta utöver vad enskilda nationella insatser kan ge. En stor del av det nordiska näringspolitiska samarbetet är inriktat på att utreda gemensamma problem och möjligheter samt att utbyta erfarenheter och synpunkter om frågor av gemensamt intresse. Liksom föregående år har under året stor vikt fästs vid de små och medelstora företagen.

Aktiviteterna under året har fokuserats främst kring följande områden:

- fortsatta insatser för att förbättra den nordiska konkurrenskraften i syfte att skapa goda villkor för tillväxt, sysselsättning och välfärd,
- att säkra och vidareutveckla det nordiska samarbetet avseende elektronisk handel och andra näringspolitiskt relaterade IT-frågor,
- att säkra och vidareutveckla det nordiska samarbetet på turistområdet,

- att säkra och vidareutveckla det nordiska samarbetet avseende en hållbar strategi inom näringslivssektorn. Skr. 1999/2000:90

Den nordiska referensgruppen för elektronisk handel redovisade vid ministermötet i Reykjavik i augusti sin rapport om elektronisk handel. I rapporten pekas på möjligheter att genom nordiskt samarbete öka den elektroniska handeln. För att öka användarnas trygghet vid elektronisk handel föreslås också i rapporten en gradvis uppbyggnad av gemensamma nordiska regler - regler som har förutsättningar att accepteras globalt - för handel på Internet. Ministrarna diskuterade innehållet i rapporten som överlämnades till ämbetsmannakommittén för näringsfrågor för vidare åtgärder. Vid ett möte i november 1999 beslutade ämbetsmannakommittén att en arbetsgrupp skulle tillsättas för att arbeta vidare med rapportens förslag.

Vid nämnda möte beslutades också att en arbetsgrupp skulle inrättas på turistområdet för att arbeta vidare med gemensamma turistprojekt och även initiera nya projekt. Arbetsgruppen skall också följa utvecklingen inom turistsektorn i allmänhet och komma med förslag till gemensamma nordiska insatser.

Vid ministermötet i Reykjavik fattades också beslut om en ny strategi för Nordiska industrifonden som tydliggör att fonden skall vara ett nordiskt centrum för innovation och näringslivsutveckling.

En rapport är under utarbetande om Norden som en sammanhängande konkurrenskraftig region. Rapporten skall vara färdig i april år 2000. Utredningen behandlar ett av tre huvudteman som det danska huvudmannskapet har fokuserat på i arbetsprogrammet för år 2000. Till följd av detta kommer rapporten och dess ämne Ökad konkurrenskraft i Norden att finnas med på dagordningen för det nordiska ministermötet i Danmark den 20 juni år 2000. Rapporten är tänkt att utgöra grunden för fattande av konkreta beslut som kan föra det nordiska näringssamarbetet vidare.

Allmänt informationsutbyte om aktuella EU- och EES-frågor står regelmässigt på dagordningen vid möten på det näringspolitiska området.

3.4.3 Regionalpolitik

Under året har ett ambitiöst arbete givit resultat i form av ett nytt - mer konkretiserat och politikrelevant - samarbetsprogram för perioden 2001- 2005. Programmet har godkänts av regionalministrarna vid ett möte i Stockholm i november 1999.

Programmet innebär en ökad fokusering på erfarenhets- och kunskapsutveckling. Institutet NORDREGIO (Nordiskt Center för Regional Utveckling) är ett viktigt instrument för denna utveckling. Samarbetet mellan regioner kommer alltså att vara den budgetmässigt högst prioriterade verksamheten. Målstyrningen och uppföljningen kommer att ytterligare skärpas.

Samarbetet inom ämbetsmannakommittén har varit mycket gott och lärorikt. Bland annat har kopplingarna mellan regional utveckling och

insatser inom olika politikområden diskuterats. Som exempel kan nämnas förhållandet mellan tillväxt och fördelning, samt mellan regionalpolitiska respektive kommunalekonomiska insatser. Skr. 1999/2000:90

3.4.4 Jord- och skogsbruk samt fiske

Jord- och skogsbruk

Verksamheten inom området jord- och skogsbruk bedrivs inom ramen för det handlingsprogram för jord- och skogsbrukssamarbete 1996-2000, som antogs år 1995. Huvudinriktningen av det nordiska samarbetet inom jord- och skogsbrukssektorn omfattar samarbete kring frågor av centralt intresse för Norden, samarbete inom Nordens närområden och samarbete för att stödja de nordiska ländernas deltagande i internationella organ.

I handlingsprogrammet lyfts fyra insatsområden fram. Insatsområdena är kvalitetsproduktion i jordbruket med speciell inriktning på miljö, förvaltning av genetiska resurser, utveckling av jord- och skogsbruksberoende regioner samt uthålligt skogsbruk.

Utöver de viktigare politiska åtgärder som redovisas nedan pågår en stor mängd projekt och arbeten inom insatsområdena för att uppnå de mål som satts för varje område i handlingsprogrammet.

Handlingsprogrammet har utvärderats under år 1999. En av huvudpunkterna i utvärderingen är att ministerrådet bör fungera som en politisk verkstad och att frågor av byråkratisk natur bör undvikas i ministerrådet. Utvärderingen kommer att ligga till grund för ett nytt handlingsprogram som skall utarbetas under år 2000.

En strategisk diskussion om de *nordiska genetiska resurserna* har förts i ministerrådet och en arbetsgrupp har tillsatts för att utarbeta en strategisk plan för det genetiska arbetet i Norden. Den nya planen skall klargöra form, innehåll, ekonomiska ramar och organisatorisk struktur för det nordiska genresursarbetet.

Jord- och skogsbrukssektorn har varit en av de sektorer som i ett första uppföljningsskede av statsministerdeklarationen om ett *Hållbart Norden* arbetat med en strategi för en hållbar utveckling i Norden. En viktig premis för jord- och skogsbrukssektorns rapport har varit samstämmighet mellan de mål och strategier som är uppdragna nationellt, nordiskt, inom EU och internationellt. Detta mot bakgrund av att den största effekten fås genom att arbetet på alla plan sker mot samma mål.

Livsmedelssäkerhet anges i jord- och skogsbrukssektorns bidrag till ett hållbart Norden som ett viktigt politiskt område. I uppföljningen av handlingsplanen för livsmedelssäkerhet läggs stor vikt vid hela livsmedelskedjan och ett tvärsektorieellt förhållningssätt anläggs. Som en konsekvens av denna prioritering planeras till hösten 2000 en tvärsektorieell ministerkonferens om säker mat, som skall behandla hela

livsmedelskedjan. Fem olika sektorer kommer att delta i planeringen av konferensen. Skr. 1999/2000:90

Samarbetet kring växtgenetiska resurser har bedrivits inom ramen för Nordiska genbankens verksamhet. Genbankens arbete i närområdet har hittills bidragit till att dessa länder kunnat ta sitt ansvar att följa biodiversitetskonventionen i en svår ekonomisk situation.

Arbetet inom Nordiska genbanken för husdjur (NGH) har utvidgats genom de nationella medel som tillskjutits NGH de två senaste åren förutom de medel som anslås från ministerrådet. NGH:s aktivitetsnivå har till följd av dessa medel kunnat ökas under året. Arbetet bedrivs enligt NGH:s strategiplan inom fem olika prioriterade områden bl.a. samordning av insatser för ett effektivt bevarandearbete i Norden och skapande av en kunskapsbas för ett långsiktigt bevarande av de husdjursgenetiska resurserna i Norden.

Det tvärsaktoriella samarbetet med miljösektorn utgörs av ett antal samarbetsprojekt, bl.a. inom området *Hållbart jord- och skogsbruk*. Samarbetet har utvärderats under år 1999 och utvärderingen kommer att ligga till grund för den nya nordiska miljöstrategin som kommer att tas fram under år 2000.

Vad gäller samarbetet inom närområdet har insatsområdena avgränsats till tre prioriterade områden; förvaltning av genetiska resurser, utbildning på alla nivåer och forskning samt miljöaspekter knutna till jord- och skogsbrukssektorn. Bland annat kan nämnas ett projekt rörande *det civila samhället i Norden och närområdena*.

Den nordiska kontaktgruppen för internationell skogspolitik har under året regelbundet diskuterat frågor av gemensam karaktär som varit föremål för diskussioner och förhandlingar i internationella fora som det mellanstatliga skogsforumet (IFF), vars arbete avslutas under år 2000 och Världshandelsorganisationen (WTO). Även samarbetsfrågor inom ramen för den alleuropeiska skogsministerkonferensen har diskuterats.

Kontaktgruppen har även tagit initiativ för att i internationella fora informera om genomförandet på nationell och regional nivå av rekommendationer från UNCED (United Nations Conference on Ecology and Development) och den mellanstatliga skogspanelen (IPF). Informella samrådsmöten har även hållits med representanter för skogsförvaltningar i närområdet.

Ett viktigt delmål för Samnordisk skogsforskning (SNS) är att åstadkomma nordisk synergi genom gemensamt utnyttjande av forskningsresurser. SNS har under året inlett en större satsning på samordning av långsiktiga skogliga fältförsök. Det första steget innebär uppbyggnad av en samlad nordisk databas på Internet. Vidare har initierats en analys av den nordiska skogsforskningens aktuella status. Utredningsrapporten ska presenteras i början av 2000 och kommer att ligga till grund för den nya strategiplan som ska utarbetas inför perioden 2001-2003.

SNS har under år 1999 utarbetat en policy för samarbete med Nordens närområden. Vid en sammankomst med företrädare för skogsforskningen i de baltiska staterna enades man bl.a. om att utarbeta

en nordisk-baltisk ansökan om forskningsmedel från EU:s ramprogram på temat "Multifunctional family forestry". Skr. 1999/2000:90

Fiske

Verksamheten inom fiskeområdet under år 1999 har tagit sin utgångspunkt i såväl samarbetsprogrammet för nordiskt fiskerisamarbete under perioden 1997-2000 som i det isländska ordförandeprogrammet.

Den övergripande målsättningen för det nordiska fiskerisamarbetet är att bidra till utvecklingen av de nordiska ländernas fiskerinäring som en viktig samhällsekonomisk aktivitet. Tonvikten har lagts på att konsolidera och vidareföra pågående projekt och nya initiativ inom fiskesektorn.

Under året har det nordiska samarbete på fiskets område icke oväntat prioriterats av det isländska ordförandeskapet och då bl.a. frågan om ett bärkraftigt fiske och ett hållbart utnyttjande av de marina resurserna. En viktig fråga har varit uppföljningen inom fiskesektorn av statsministerdeklarationen om ett Hållbart Norden.

Under året har särskilda åtgärder vidtagits för att informera om ett bärkraftigt fiske i Norden samt hur det bedrivs. Andra åtgärder har varit att informera om hur försiktighetsprincipen tillämpas inom fiskesektorn samt om Internationella havsforskningsrådet (ICES). Vidare har kontakter tagits med Nordiska journalisthögskolan angående vidareutbildning av fiskeintresserade journalister.

En annan prioriterad frågeställning är miljömärkning av fisk. Ett arbete med att utarbeta ett nordiskt alternativ för märkning av vildfångad fisk initierades av de nordiska fiskeriministerna redan år 1996. Detta arbete har blivit mycket uppmärksammat och frågan har diskuterats vid nordiska fiskeministermöten under såväl 1997 som under 1998. Ämnet togs även upp på det informella fiskeministermötet i augusti 1999.

Det nordiska samarbetet initierade under år 1998 en teknisk konsultation inom FAO, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, om miljömärkning av fisk. Denna process vidareföres under år 1999 inom FAO. Vidare har det nordiska arbetet initierat EU till en utfrågning om miljömärkning av vildfångad fisk, som syftade till att ta del av medlemsstaternas inställning samt att inhämta underlag för det framtida arbetet. Under sommaren 1999 beslöts att EU-kommissionen skall delta som observatör i det nordiska arbetet. Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskefrågor (NEF) har tillsatt en arbetsgrupp som skall utarbeta kriterier för ett hållbart fiske. Gruppen skall avrapportera sitt arbete under maj-juni 2000.

Under året hölls det 25:e mötet inom den Nordiska fiskerikonferensen under temat hur havets levande resurser skall utnyttjas. I detta seminarium deltog representanter för såväl fiskbranschen, yrkesfiskare och förvaltning från alla nordiska länder och de självstyrande områdena. Konferensen tog upp frågeställningen om att konsumenten måste sättas i fokus även inom fisket. Vidare belystes

hur havets levande resurser bör utnyttjas ur biologiska, ideologiska/etiska och ekonomiska aspekter. Konferensen avslutades med en utfrågning av de deltagande ministrarna. Skr. 1999/2000:90

3.4.5 Bygg- och bostadssamarbete

I handlingsplanen för perioden 1998-2001 prioriteras tre områden: *det bostadssociala området, en bärkraftig utveckling av bygg- och bostadssektorn och insatser för närområdet*. Handlingsplanen skall konkretiseras genom årliga aktivitetsplaner. Ett arbetsprogram för år 2000 är under utarbetande och skall läggas fast i mars 2000.

I november hölls ett bostadsministermöte i anslutning till Nordiska rådets session i Stockholm. De frågor som ministrarna ansåg stå främst på den bostadspolitiska dagordningen är stadspolitik, bostadssociala frågor, bostadsförsörjningsproblem samt boendekostnadernas utveckling.

Inom det bostadssociala området har på bostadsministrarnas initiativ genomförts en studie av mekanismerna bakom bostadssegregationen. En andra etapp, som syftat till att lyfta fram goda exempel på vad som kan göras för att öka integrationen i bostadsområdena, har pågått under år 1998 och slutfördes under år 1999. Bostadsförsörjningen för grupper med särskilda behov har med skilda mellanrum uppmärksammats i det nordiska samarbetet. Under år 1998 påbörjades ett projekt om framtidens äldreboende i syfte att belysa olika erfarenheter av att ordna ett sådant boende. Projektet slutfördes under år 1999. Arbetet med en monografi över erfarenheterna av den nordiska bostadspolitiken och dess instrument har bedrivits även under 1999. Arbetet är avsett att användas bl.a. i den erfarenhetsöverföring som sker till länder utanför Norden.

Nya projekt som beviljats medel under år 1999 är bl.a.

- den hållbara nordiska staden, underlag för ett långsiktigt forsknings- och utvecklingssamarbete i Norden,
- Lasnamäe utvecklingsprojekt i Estland (förnyelse av ett bostadsområde/stadsdel),
- rättsliga ramar för brukarägda bostäder i de baltiska länderna - en förstudie.

3.4.6 Transport, infrastruktur och trafiksäkerhet

NÄT:s särskilda *trafik- och miljögrupp* har under året tjänat som ett forum för informationsutbyte. Man har också arbetat med förberedelserna inför ett seminarium om avgifter på transportinfrastruktur som hålls under vintern år 2000.

Nordiska ministerrådets närområdesprojekt för *trafiksäkerhetsaktiviteter* har under året hållit två expertseminarier i Baltikum. Ett seminarium om polisövervakning har hållits för ryska trafikpoliser i Danmark. Avsikten är att fortsätta samarbetet med Ryssland med två

seminarier under 2000 i Sverige med förarutbildning som tema och senare i Finland med fordonsbesiktning som tema. Samarbetet med de baltiska staterna fortsätter med expertseminarier och regelbundna möten. För året 2001 planeras Östersjötrafiksäkerhetsdagar avsedda för alla länder runt Östersjön.

NÄT:s arbetsgrupp för *IT-samarbete inom transportområdet* har under året presenterat en strategi för fortsatt nordiskt samarbete. Övergripande mål för arbetet är att stimulera till en bättre samordning mellan olika typer av transporter, stärka relationerna mellan de nordiska länderna och med Östersjöregionen samt stimulera ett effektivt samarbete mellan offentliga och privata verksamheter. Samarbetet inriktas mot att under de närmaste åren genomföra samarbetsprojekt inom områdena multimodala reseplaneringssystem, övervakning av farligt gods samt transportinformatik och samhälle.

3.4.7 Ekonomi och finanspolitik

Under det isländska ordförandeskapet 1999 fortsatte dialogen mellan de nordiska finans- och ekonomiministerna om det ekonomiska läget och den ekonomiska politiken i Norden.

En diskussion har förts på ministernivå om förutsättningarna för ökat nordiskt och nordiskt-baltiskt börssamarbete. Samarbetet fortsätter på detta område under år 2000.

Ett samarbete rörande förutsättningarna för framtida finansiering av pensionssystemen i de nordiska länderna inleddes under året med en utredning. Dessa frågor skall behandlas av ministrarna under år 2000.

Riktlinjer rörande ansvarsfördelningen mellan styrelsen för Nordiska investeringsbanken (NIB) och MR-Finans antogs vid mötet med finans- och ekonomiministerna i november 1999. Förberedande utredningsarbete om NIB:s dividendpolitik kunde inte avslutas under året, men väntas vara slutfört under första hälften av år 2000.

Den tvärssektoriella arbetsgruppen för miljö och ekonomi har under 1999 avrapporterat två projekt till MR-Finans. Flera utredningar pågår som väntas vara slutförda under år 2000. Som ett led i uppföljningen av de nordiska statsministrarnas gemensamma deklARATION om ett hållbart Norden överlämnade de nordiska finans- och ekonomiministerna under året sitt bidrag till en övergripande strategi om ett hållbart Norden. En samhällsekonomisk bedömning av en sådan strategi skall göras inom sektorn under våren 2000.

Norden och Europa

EU-frågor är en stående agendapunkt vid mötena med MR-Finans. Vid MR-Finansmötena under året behandlades bl.a. frågor rörande EMU:s inverkan på de nordiska ekonomierna och det nordiska samarbetet. Finland har vidare redogjort för sina erfarenheter under det första året med den nya gemensamma europeiska valutan.

Från finskt håll har vid MR-Finansmötena under 1999 också redogjorts för viktiga frågor under det finska EU-ordförandeskapet. Vad gäller Finlands initiativ om den nordliga dimensionen fortsätter samarbetet under år 2000. Skr. 1999/2000:90

Norden och dess närområden

Det nordiska samarbetet i närområdet kanaliseras i huvudsak genom den Nordiska investeringsbanken, dess systerorganisationer (Nopef, NDF och NEFCO) i Helsingfors och Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling samt det Baltiska investeringsprogrammet.

Det Baltiska investeringsprogrammet (BIP) är ett samnordiskt projekt med syfte att dels kanalisera tekniskt bistånd, dels kapital till de baltiska länderna och därigenom skapa gynnsamma förutsättningar för lokala investeringar i små och medelstora företag i den privata sektorn. Programmet förlängdes enligt beslut i MR-Finans hösten 1996 till 31 december 1999. Sammanlagt har 180 miljoner ecu avsatts för BIP I och II för åren 1992-99.

MR-Finans fattade vid mötet den 9 november 1998 flera beslut om justeringar i programmet under återstående tidsperiod samt riktlinjer för programmets utfasning i och med utgången av år 1999. Besluten innebär att en stor del av resurserna kommer att kvarstå i programmet även efter utfasningen för fortsatta investeringar i de baltiska länderna.

3.5 Medborgarpolitik

3.5.1 Arbetsmarknad och arbetsliv

Samarbetet inom Norden

Till grund för verksamheten ligger ett samarbetsprogram för perioden 1995-2000. Kampen mot arbetslöshet är ett av de viktigaste områdena i programmet, som hanteras av Ämbetsmannakommittén för arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Som ett resultat av det svenska ordförandeskapet 1998 har det sektorsövergripande samarbetet mellan miljö och sysselsättning inletts. Under våren anordnades en nordisk konferens om sysselsättning och miljö i Stockholm. Enligt beslut av de två berörda ämbetsmannakommittéerna som hanterar frågor om arbetsmarknad och miljö planeras att inrätta en ad hoc-grupp.

Ett svenskt initiativ om *flyttningsbidrag i Norden* för att underlätta internordiska flyttningsrörelser har behandlats av de nordiska ministrarna. Övriga länder var positiva till förslaget men ansåg att det behövdes ytterligare utredningsarbete om konsekvenser av att inrätta

någon form av flyttningsbidrag. Förslaget är ännu under utredning eftersom det inte står klart om det är förenligt med EG-rätten.

En viktig fråga i samarbetet har varit att sammanställa s.k. *hinderkataloger*, som innehåller konkreta exempel på företeelser på arbetsmarknadsområdet som försvårar samarbetet framför allt i gränsområden.

Arbetslivs- och arbetsrättsutskottets mål är att vara ett forum för diskussion, orientering och koordinering av nordiska synpunkter när det gäller arbetslivsfrågor och arbetsrätt. Viktiga ämnesområden har varit medinflytande för arbetstagare i europabolag, den sociala dialogen, sysselsättning, jämställdhet, diskriminering och utstationering av arbetstagare. Andra frågor som behandlats är införlivande av EU:s verksamhetsövergångsdirektiv samt frågor som har anknytning till Europarådet. Även i förhållande till ILO, FN:s fackorgan för arbetslivsfrågor, sker en nordisk samordning.

Arbetsmiljöfrågor hanteras i ministerrådets arbetsmiljöutskott. Verksamheten i utskottet är främst inriktad på samordning av EU-frågor av gemensamt nordiskt intresse och på löpande information om tillsynsverksamheten på arbetsmiljöområdet i Norden.

Utskottet verkar för att stärka den nordiska samordningen av det europeiska samarbetet på arbetsmiljöområdet särskilt när det gäller direktivförslag och implementering av antagna direktiv. Det förekommer också en nordisk samordning på det globala planet till exempel i ILO. Viktiga områden för det nordiska arbetsmiljösamarbetet har varit samverkan i det europeiska standardiseringsarbetet samt i marknadskontrollen. Andra viktiga frågor är arbetsmiljötillsynen i förhållande till förändringar i arbetslivet samt bättre samordning mellan arbetsmiljöområdet, arbetslivsområdet och arbetsmiljöforskning. Ett viktigt mål har vidare varit att bistå de baltiska länderna i förberedelserna inför ett EU-medlemskap. Ett tätare samarbete med de nordiska arbetsmarknadsparterna har eftersträvat.

Norden och Europa

Sedan år 1996 finns en tjänstemannagrupp för samordning av EU- och EES-frågor, EU-koordineringsgruppen. Gruppens mötesverksamhet styrs i huvudsak av dagordningen för EU:s formella rådsmöten. Verksamheten består av löpande information om rådsarbetet, orientering om aktuella positioner inför rådsmöten samt diskussion och samordning av nordiska synpunkter i EU-arbetet.

Norden och dess närområden

Östersjösamarbetet är ett prioriterat område i det nordiska samarbetet på arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdet och ett antal projekt pågår. Insatser på arbetsmiljöområdet har blivit alltmer efterfrågade. Ministerrådet stödjer aktiviteter som syftar till att öka kompetensen inom arbetsmiljötillsyns- och arbetsmiljöforskningsområdet samt till

att bistå de baltiska länderna i förberedelserna inför ett EU-medlemskap. Skr. 1999/2000:90

Svenska insatser med stöd av SIDA har gjorts på bred front i de baltiska länderna. Det har främst gällt uppbyggnad av ländernas tillsynsorganisation men även särskilda riskområden som asbest och maskinsäkerhet.

Insatser har även gjorts i Ryssland och förberetts i andra östeuropeiska länder (Rumänien, Bulgarien, Moldavien och Slovakien). Även med stöd av EU-medel har insatser gjorts i Baltikum.

Liknande insatser har gjorts från andra nordiska länder. I övrigt kan sägas att det i ett stort antal möten inom arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdena har deltagit representanter från närområden.

3.5.2 Socialpolitik och hälsovård

Samarbetet inom Norden

Samarbetet inom sektorn leds av Ministerrådet för social- och hälsofrågor samt det tvärsektoriella Ministerrådet för narkotikafrågor.

Till grund för regeringssamarbetet på social- och hälsovårdsområdet finns dels ett samarbetsprogram, dels ordförandeskapets prioriteringar. Samarbetet har till övervägande del skett inom sektorns sju institutioner och permanenta verksamhet i övrigt. Initiativ har tagits till ett nytt femårigt samarbetsprogram, som skall utarbetas för att kunna läggas fram och behandlas vid Nordiska rådets session hösten 2000. Den överordnade målsättningen för programmet skall vara samarbetets konkreta nytta för medborgarna i Norden.

Som en uppföljning av det nordiskt-baltiska ministermötet om narkotikafrågor våren 1998 har initiativ tagits för att identifiera områden för framtida nordiskt-baltiskt samarbete inom narkotikaområdet. En sammanställning har gjorts av policy och praktik vad gäller insatser av skadelindrande karaktär vid narkotikamissbruk i de nordiska länderna. Denna låg till grund för diskussionerna vid ministermötet under året.

Norden och Europa

Aktuella EU- och EES-frågor är stående dagordningspunkter vid möten inom sektorn. Sådant samråd sker även inom institutionerna. Samarbetet i löpande frågor sker i allmänhet genom direkta kontakter mellan länderna. Sverige har fortlöpande informella samråd med de andra nordiska länderna både inom ramen för såväl det europeiska som det övriga internationella samarbetet på social- och hälsovårdsområdet.

Norden och dess närområden

Den särskilda grupp som sysslar med närområdessamarbetet har under året fortsatt de omfattande satsningarna på det nordiska smittskyddsprojektet samt på Nordiska hälsovårdshögskolans utbildningsarbete i närområdet. Under året har man förberett genomförandet av handlingsplanen för utsatta barn och unga i närområdet. År 2000 finns 4 miljoner danska kronor avsatta för tvärssektoriella projekt för att förbättra barns och ungas situation. De nordiska informationskontoren har en viktig roll i detta arbete och har också tilldelats särskilda medel för egna satsningar på barn- och ungdomsprojekt.

3.5.3 Livsmedelsfrågor

Samarbetet på livsmedelsområdet består dels av långsiktiga principfrågor, dels projekt, av vilka många löper över flera år. Målet är alltid att skydda konsumenten mot hälsofarliga produkter och fusk i livsmedelshanteringen.

Livsmedelsfrågorna är uppdelade på fem sakområden: *toxikologi, mikrobiologi, kost och näring, lagstiftning och livsmedelskontroll*. Samarbetet med de baltiska länderna sköts av gruppen som kallas NordBalt, där framför allt kontrollfrågor diskuteras. Förra årets seminarium *Communication as a Challenge to Food Control Authorities* för de tre baltländerna, har följts upp med anpassade samlingar i varje land för sig, vilket har varit mycket resultatrikt. När det gäller verifiering av analysmetoder som används på livsmedelsområdet utförs arbetet av Nordisk metodikommitté för livsmedel (NMKL) med ekonomiskt stöd från Nordiska ministerrådet.

Det isländska ordförandeskapsprogrammet och arbetet med att följa upp den nordiska handlingsplanen för säkra livsmedel mynnade ut i beslut om och förberedelser för en ministerkonferens år 2000 med temat Säker mat. Fem berörda sektorer deltar i planläggningen av konferensen som skall peka på de nordiska fördelarna med dagens hantering av kedjan *jord till bord*.

Det stora tvärssektoriella projektet om *Märkning av livsmedel* fortsätter. Konsumentstudien utförs i alla fem länderna under våren 2000. Målet är att få de kunskaper som behövs för att utveckla en generell policy för livsmedelsmärkning, inklusive element som miljömärkning och hälsopåståenden.

Ett tiotal projekt syftar till bättre kunskaper på området riskanalys. Kvalitetssäkring är ett område som inte längre bara omfattar laboratorier, utan snart sagt all verksamhet. Också inom livsmedelssektorn utvecklas kvalitetstänkandet, och livsmedelsmyndigheterna har tryckt en rapport från ett seminarium i ämnet.

Stora resurser, både nationella och nordiska, läggs ner på undersökning av komponenter i livsmedel som kan innebära risk. Men också ämnen som har nyttig effekt är av intresse. Under året

publicerades en stor rapport om karotenoider, som fortsatt anses Skr. 1999/2000:90 motverka cancer.

På livsmedelsområdet finns nu också samarbete i Västnorden, genom *Vestnordisk forum innen næringsmiddeltilsyn*. Frukthbara diskussioner har förts om de särdrag som präglar livsmedelskontrollen i områdena runt Nordatlanten. Dessutom är dricksvattenfrågor aktuella.

3.5.4 Konsumentpolitik

Allmänt

Det nordiska samarbetet på det konsumentpolitiska området sker mellan konsumentministrarna inom Nordiska ministerrådet. Samarbetet gynnas av det faktum att det finns mycket som förenar de nordiska länderna vad gäller kultur, språk och historia vilket har lett till en likartad syn på konsumentpolitiken.

Ett handlingsprogram gäller på konsumentområdet för arbetet t.o.m. år 2004. Programmet omfattar det nordiska samarbetets tre huvudområden: Samarbete i Norden, Norden och Europa samt Norden och närområdena. Frågor som särskilt prioriteras under perioden är konsumentaspekter på livsmedel, finansiella tjänster, konsumtion och miljö, nödvändighetstjänster, IT och konsumentforskning.

Det förhållande att tre av de nordiska länderna är medlemmar i EU och att samarbete sker med de övriga inom ramen för EES-avtalet präglar i hög grad verksamheten. Det är nödvändigt att man stärker samarbetet på det praktiska och det politiska planet så att den nordiska modellen kan bibehållas och därutöver påverka konsumentpolitiken inom EU och globalt.

Samarbetet inom Norden

Anslaget till konsumentsektorn uppgick till cirka 5,8 miljoner danska kronor. Därtill kom cirka 2 miljoner danska kronor till den nordiska miljömärkningsordningen.

Miljömärkningen Svanen fortsätter att utvecklas positivt. Det har i dag utarbetats kriterier för 52 produktgrupper, och cirka 2 000 svanmärkta produkter finns på den nordiska marknaden. En tvärssektoriell grupp under de nordiska ämbetsmannakommittéerna för konsument- respektive miljösektorn utvärderar för närvarande det nordiska miljömärkningssystemet. Utvärderingen omfattar konsumenters attityder till, kunskaper om och behov av miljöinformation, Svanens miljöeffekter, organisationsfrågor samt vissa strategiska överväganden. Utvärderingen skall i sin helhet vara klar under år 2000. Den del av undersökningen som omfattar konsumenternas attityder och kunskaper avslutades under år 1999 och visar bl.a. på att förtroendet för Svanen är gott i de nordiska länderna.

Konsumentministrarna har under året antagit en gemensam ståndpunkt beträffande *marknadsföring på Internet riktad till barn och unga*. Ministrarna rekommenderar att ståndpunkten används inom Norden som

vägledning och att den får spridning i internationella fora, särskilt inom EU och OECD. Den gemensamma ståndpunkten innefattar bl.a. att marknadsföring inte bör innehålla inslag som kan riskera att skada barn, och att marknadsföring bör anpassas till målgruppens utvecklingsnivå och därför inte bör utnyttja barns och ungdomars naturliga godtrogenhet och brist på erfarenhet.

En ny strategi och ett nytt handlingsprogram för att främja *nordisk konsumentforskning* har utarbetats och beslutats. Mot bakgrund av att det under föregående år var svårt att finna nationella medel till det gemensamma nordiska programmet för konsumentforskning har man nu beslutat att prioritera uppbyggnad och koordinering av konsumentforsknätverk, med avsikt att utveckla dialog och samarbete mellan närbesläktade områden. Ett elektroniskt nätverk har lanserats för att underlätta information och kommunikation.

Inom ramen för handlingsprogrammet för *finansiella tjänster* har man prioriterat arbetet med att förbättra konsumenternas möjligheter att överblicka och utnyttja det internationella utbudet på kredit-, sparande-, försäkrings- och pensionsområdena. En viktig uppgift var erfarenhetsutbyte och diskussion om förslaget till EG-direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster.

Arbetet med att uppfylla handlingsprogrammet för *konsumentundervisning i skolan* har fortsatt. Revidering av måldokumentet "Förslag till mål och innehåll för konsumentundervisningen i skolan" har påbörjats. Nyhetsbrevet Nice Mail har givits ut i samarbete mellan Nordiskt nätverk för konsumentundervisning och EU-kommissionen.

Norden och Europa

I takt med att EU-arbetet har fått en större betydelse har också det nordiska samarbetet fått en tydligare politisk inriktning. Amsterdamfördraget har gett konsumentpolitiken en starkare ställning inom EU. Detta innebär en bättre plattform för konsumentpolitiska åtgärder samt att kravet på konsumentskydd skall tillgodoses vid utformningen och genomförandet av övrig politik inom unionen. Ett gemensamt uttalande rörande *närmare informellt samarbete* mellan medlemsstaterna inom EU och EES om konsumentpolitiken har under året diskuterats av de nordiska konsumentministrarna för att slutligt beslutas i januari 2000. Samarbetet mellan medlemsstaterna bör enligt detta uttalande ta sin utgångspunkt i de mål som ställs upp i EG-fördraget rörande konsumentpolitiken, framför allt i artikel 153 om att främja konsumenternas intressen och säkerställa en hög konsumentskyddsnivå genom att bidra till att skydda konsumenternas hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt att främja deras rätt till information och utbildning och deras rätt att organisera sig för att tillvarata sina intressen.

Ett närmare informellt samarbete skall vidare kunna underlätta en övervakning av medlemsstaternas konsumentpolitik i enlighet med bestämmelserna i artikel 153 i EG-fördraget. Arbetet kan ske t.ex. genom utarbetande av nationella handlingsprogram för konsumentpolitiken där nationella prioriteringar presenteras och programmen kan jämföras för att ge ömsesidig inspiration och stimulera till nationellt nytänkande.

Det finns åtta nordiska nätverk som samarbetar i olika projekt inom områdena finansiella tjänster, standardisering, produktsäkerhet, konsumenträtt, prismärkning, konsumentundervisning, livsmedel i konsumentperspektiv samt hushållsekonomi och skuldsanering. Mycket av arbetet i dessa nätverk handlar om det gemensamma EU- och EES-arbetet.

Norden och dess närområden

Målsättningen är att medverka till att utveckla de konsumentområden som inom Norden traditionellt setts som viktiga och som närområdena uttryckt intresse för.

Under året har arbetet koncentrerats till områdena *konsumentinformation, konsumenternas rättsliga ställning* samt *etablering av frivilliga konsumentorganisationer*.

På området *konsumentinformation* har utbildningsmaterial riktat till lärare i Baltikum tagits fram. Syftet med materialet är att stärka konsumentundervisningen. Kontakterna med Ryssland har tidigare varit problemfyllda men har under året blivit mycket positiva och konstruktiva i samband med planläggningen av ett seminarium i Arkhangelsk på temat *tvistlösning och reklamationshantering. Konsumenterna och företagen* var temat för ett uppskattat seminarium i Vilnius. Syftet var att ge nordiska förebilder för hur man kan skapa och vidmakthålla spelregler som företagen kan följa i samklang med konsumenternas intressen och rättigheter. Vad gäller *konsumentorganisationer* har arbetet under 1999 koncentrerats till att stödja etablering av regionala konsumentkontor i Litauen liksom en landsomfattande organisation i Lettland. Under året har en förstudie gjorts angående behovet av *miljömärkning* i Baltikum.

3.5.5 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Samarbetet inom Norden

Till grund för samarbetet inom jämställdhetsområdet ligger ett program för det nordiska jämställdhetsarbetet för perioden 1995-2000. Programmet kompletteras med en årlig handlingsplan.

Samarbetet ligger väl i linje med den svenska jämställdhetspolitiken. Arbetet koncentreras till verksamhet som främjar kvinnors och mäns lika tillgång till de politiska och ekonomiska beslutsprocesserna,

kvinnors och mäns lika ekonomiska ställning och inflytande, inte minst i fråga om lön, samt ett jämställt arbetsliv. Vidare prioriteras verksamhet som dels förbättrar möjligheterna för såväl kvinnor som män att förena föräldraskap och förvärvsarbete, dels påverkar den europeiska och övriga internationella utvecklingen på jämställdhetsområdet. För att effektivisera arbetet inom de prioriterade områdena verkar ministerrådet för att jämställdhetsaspekter beaktas inom alla politikområden på lokal, regional, nationell och nordisk nivå. En arbetsgrupp har fått i uppgift att utarbeta ett förslag till nytt samarbetsprogram för jämställdhetssektorn under perioden 2001-2005.

Projektet Halva makten avslutades med att den skandinaviska och isländska utgåvan av boken *Jämställda demokratier? Kön och politik i Norden* presenterades under 1999 på presskonferenser i Oslo, Stockholm och Köpenhamn och i Reykjavik.

Projektet för att utveckla nya metoder i jämställdhetsarbetet, det s.k. mainstreamingprojektet, har fortsatt. Samtliga nordiska länder samt de självstyrande områdena Färöarna och Åland medverkar i totalt tio projekt inom arbetsmarknads- och ungdomspolitik. Erfarenheten från projekten ligger till grund för arbetet med den handbok om mainstreaming som påbörjats. Projektet har förlängts med sex månader till juni 2000.

I enlighet med handlingsplanen om män och jämställdhet har en arbetsgrupp tillsatts med representanter från Nordens fackliga samorganisation (NFS) och Nordiska ministerrådet. Gruppen ska utarbeta ett idédokument om män och jämställdhet i arbetslivet.

I anslutning till konferensen Womens' Worlds 99 som hölls i juni i Tromsö arrangerades ett Nordens hus. Vidare utarbetades en broschyr om det nordiska samarbetet inom jämställdhetsområdet, en statistikskrift *Kvinnor och män i de nordiska länderna* samt ett nyhetsbrev *Jämställdhet i Norden*. De nordiska jämställdhetsministrarna deltog i en paneldebatt om kvinnors organisering för politisk makt och mäns deltagande i jämställdhetspolitiken.

De nordiska jämställdhetsministrarna deltog i oktober 1999 i en konferens om kvinnor och demokrati inför millennieskiftet. Konferensen, som hölls i Reykjavik, arrangerades av den isländska och den amerikanska regeringen samt ministerrådet. Dess målsättning var att ge kvinnor i de nordiska och baltiska länderna, Ryssland och USA större möjligheter att aktivt delta i samhällsutvecklingen. Konferensdeltagarna fokuserade bl.a. på att identifiera de hinder som föreligger för kvinnors aktiva deltagande i demokratifrågor och åtgärder som kan vidtagas för att röja dessa hinder.

Norden och Europa

Jämställdhetsarbetet är till stor del knutet till frågor och områden som är aktuella inom EU och EES. De satsningar som har fastlagts i det nordiska samarbetsprogrammet för perioden 1995-2000 är områden som också behandlas i EU:s jämställdhetsprogram för åren 1996-2000.

I anslutning till den engelska utgåvan av boken *Jämställda demokratier? Kön och politik i Norden* hölls ett seminarium i Bryssel i december 1999 i samarbete mellan Nordiska ministerrådet, den isländska ambassaden och EFTA.

Nordiska ministerrådets sekretariat deltog i sysselsättningsveckan i Bryssel kring temat aktiviteter i företag och på arbetsplatser för att öka männens möjligheter att kombinera familj och arbete.

Norden och dess närområden

Arbetsgruppen med representanter från samtliga nordiska och baltiska länder har fortsatt sitt arbete med att följa upp de olika delarna i det program som antagits för närområdessamarbetet inom jämställdhetsområdet fram till år 2000.

De tre baltiska länderna har upprättat en administration för jämställdhetsfrågor. Litauen har även antagit en jämställdhetslag samt inrättat sitt första jämställdhetsombud. En katalog över de nordiska och de baltiska ländernas arbete inom jämställdhetsområdet publicerades under 1999. Den kommer att användas som informationsmaterial vid seminarier. Utbildning i jämställdhetskunskap har anordnats för kursledare i jämställdhetsfrågor under året liksom för statliga tjänstemän, advokater och parlamentariker i de baltiska länderna. Representanter från de tre baltiska länderna deltog också i kvinnokonferenserna i Tromsö och i Reykjavik.

3.5.6 Lagstiftningsarbete

En ny handlingsplan

År 1996 antogs ett samarbetsprogram för lagstiftningsområdet. Programmet har varit vägledande för samarbetet under 1999. Samarbetsprogrammet kompletteras av årliga handlingsplaner som utarbetas med utgångspunkt från de olika fackområdenas betydelse för det nordiska lagstiftningsarbetet. Planen anger därvid nya prioriterade initiativ och inriktningen på det löpande samarbetet under det kommande åren. Den handlingsplan som antogs vid det nordiska justitieministermötet i juni 1999 innehåller fyra särskilda initiativ och upptar pågående samarbete under 13 olika områden. Vissa områden har främst relevans för lagstiftningsarbetet inom Norden, andra är betydelsefulla för samarbetet med närområdena och EU/EES.

Nya initiativ

Under justitieministermötet år 1999 beslutade ministrarna att tillsätta en nordisk grupp med tjänstemän som skall arbeta med frågor rörande ungdomsbrottslighet. Gruppen har i uppdrag att utifrån ett brett perspektiv, omfattande såväl brottsförebyggande frågor som frågor om

bekämpande av brottslighet, förbereda det nordiska samarbetet på området. Ministrarna diskuterade även frågor rörande Schengensamarbetet, vittnesskydd och mötet i november med de baltiska justitieministrarna.

I november i år hölls det första formella mötet mellan de nordiska och baltiska justitieministrarna. Enighet rådde om att det regionala samarbetet inom justitiesektorn borde fördjupas överlag. Justitieministrarna pekade ut domstolarnas effektivitet och behandling av unga lagöverträdare som två viktiga områden att inleda samarbetet med.

Såsom särskilt prioriterade områden nämner handlingsplanen även borttagande av associationsrättsliga hinder för fusioner o.dyl. i Norden, liksom bekämpande av barnpornografi på Internet.

Pågående samarbete

Utöver de nya initiativen för 1999/2000 samarbetar de nordiska ländernas justitieministerier inom en rad områden; straffprocessrätt och ekonomisk brottslighet, civilprocessrätt, inklusive revideringen av Luganokonventionen, förvaltningsrätt, offentlighetsprincipen, EU/EES-frågor, sjörätt, varumärkes- och mönsterrätt, allmän konsumenträtt, särskilt konsumentköp, ersättningsrätt, familjerätt, inklusive internationell familjerätt, sexuellt utnyttjande av barn, kriminalitetsförebyggande frågor och IT-lagstiftning. Några av dessa områden nämns särskilt nedan.

Straffprocessrätt och ekonomisk brottslighet

Huvudtemat för justitieministermötet i juni 1998 var *Gränsöverskridande kriminalitet*. Ministrarna diskuterade främst rättsligt samarbete över de nordiska gränserna, gränsöverskridande förundersökningsmetoder och penningtvätt. Med utgångspunkt bl.a. från två rapporter om bekämpande av MC-kriminalitet och penningtvätt sker en löpande informationsutväxling mellan de nordiska länderna. Ett arbete som syftar till att följa upp ministrarnas diskussion på nämnda möte sker också fortlöpande i en grupp med nordiska tjänstemän som arbetar med att identifiera eventuella hinder eller brister i den reglering som styr det nordiska straffrättsliga samarbetet.

Sexuellt utnyttjande av barn

Ett annat prioriterat område, som även angavs i föregående års handlingsplan, är bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn. Samarbetet genomförs i samråd mellan justitiesektorn och ämbetsmannakommittén för sociala frågor.

Informationstekniken och lagarna

Det nordiska samarbetet i relation till IT-lagstiftningen fortsätter med särskild tonvikt på frågor som rör bl.a. elektronisk handel, svårigheter

med elektroniska ansökningar, förvaltningslagstiftningen och offentlighetsprincipen. Skr. 1999/2000:90

EU- och EES-frågor

I de fall det inom sakområdet pågår arbete med någon rättsakt inom EU skall, enligt handlingsplanen, lämpligt samråd ske, varvid det bl.a. bör diskuteras hur de nordiska ståndpunkterna skall samordnas. När en rättsakt har antagits skall samarbete ske i lämpliga former på genomförandestadiet.

Bekämpande av främlingsfientlighet och rasism

Under våren 1999 har en grupp tjänstemän arbetat fram en rapport i vilken de kartlagt den praktiska tillämpningen av gällande rätt avseende främlingsfientlighet och rasism i Norden. Gruppen har också övervägt behovet av gemensam nordisk lagstiftning på området men dragit slutsatsen att något sådant behov av inte föreligger för närvarande.

3.5.7 Migrations- och flyktingpolitiska frågor

Ordförande i *de nordiska regeringarnas samrådsgrupp för flyktingfrågor (NSHF)* under år 1999 har Norge varit. Vid det första mötet i samrådsgruppen diskuterades endast Kosovo och evakuering av flyktingar till de nordiska länderna. Under året har ytterligare två möten hållits. Till dessa har även representanter för FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och för International Organization for Migration (IOM) varit inbjudna. Nordiska ministerrådet har haft en representant. I anslutning till det sista mötet inbjöds även till möte på ministernivå. Finland tar över ordförandeskapet under år 2000.

Bland de frågor som har varit aktuella under året kan nämnas, Kosovo, återvändande/återtagande och integrationsfrågor.

Inom ramen för särskilda arbetsgrupper har man under året utbytt information och diskuterat frågeställningar kring verkställighet samt ingående av särskilda återtagandeavtal. Gemensamma EU- och Schengenrelaterade frågor har behandlats i en särskild arbetsgrupp. Framför allt har de nordiska ländernas planering inför sitt operativa medlemskap inom Schengensamarbetet diskuterats. Den särskilda arbetsgruppen för reformsamarbete med de baltiska staterna har under året haft utvidgat mandat till att även omfatta Ryska federationen, Vitryssland och Ukraina. Slutligen har även ett expertmöte hållits kring frågor som rör ensamma minderåriga asylsökande.

Myndigheternas motsvarighet till samrådsgruppen *Nordiska utlänningsutskottet*, har under året haft två samrådsmöten med företrädare för de nordiska utlänningsmyndigheterna, samt representanter för berörda departement. Utskottet har primärt ansvar för övervakningen av hur den nordiska passkontrollöverenskommelsen

tillämpas. Den information som utbyts vid mötena är bl.a. förestående Skr. 1999/2000:90
ändringar i ländernas viseringspolitik.

3.5.8 Ungdomsfrågor

Allmänt

Det nordiska samarbetet i ungdomsfrågor bereds inom ramen för *Nordiska ungdomskommittén*, som lyder under kulturministrarna. Nordiska ungdomskommittén är ministerrådets rådgivande och koordinerande organ i nordiska och internationella barn- och ungdomspolitiska frågor och innehåller representanter från såväl myndigheter som ungdomsorganisationer. Kommittén har bl.a. i uppgift att fördela stöd till ungdomars nordiska samarbete, att koordinera nordisk ungdomsforskning och att följa upp arbetet med barn- och ungdomspolitiska frågor inom alla ministerrådets sektorer. Nordiska ministerrådets budget för nordiskt ungdomssamarbete uppgick under år 1999 till cirka fem miljoner danska kronor.

Samarbetet inom Norden

En av de viktigaste uppgifterna inom ungdomsområdet är bidragsgivning till ungdomsorganisationernas nordiska nätverk och till olika ungdomsprojekt. Projektstödet omfattar numera samtliga ungdomsinitiativ oavsett om de är nationella eller lokala. Kommittén har därför möjlighet att i större utsträckning än tidigare tillvarata andra nordiska ungdomsinitiativ än bara dem som kommer från nationellt stödberättigade ungdomsorganisationer. Kulturministrarna har beslutat att 80 procent av ministerrådets budget för ungdomsfrågor skall gå till bidragsgivning. Resterande medel avser kostnader för samordning av nordisk ungdomsforskning samt kommitténs egna projekt och kostnader.

Det nordiska samarbetet inom ungdomsforskningen är en prioriterad fråga för kommittén. Under perioden 1998-2001 har en forskningskoordinator anställts på heltid. Syftet är att stärka samarbetet mellan ungdomsforskare, beslutsfattare och brukare. Ett nytt nordiskt femårigt ungdomsforskningsprogram *Unga i Norden* antogs av kommittén under 1999 och tillställdes Nordiska ministerrådets forskningspolitiska råd för fortsatta diskussioner kring finansiering av programmet.

Vid Nordiska rådets session i Stockholm under året rekommenderades Nordiska ministerrådet att utarbeta en ny tvärssektoriell handlingsplan för arbetet med barn och ungdomar för de kommande fem åren. Denna plan ska också belysa andra sidor av barn- och ungdomars levnadsvillkor än de som togs fram inom Handlingsplanen för nordiskt barn- och ungdomskultursamarbete 1996-2000. Nordiska ministerrådet har givit Ungdomskommittén i uppdrag att i samverkan med berörda parter utarbeta ett underlag för den kommande tvärssektoriella handlingsplanen.

Norden och dess närområden

Utvecklingen av ungdomssamarbetet mellan Östersjöstaterna har varit en prioriterad fråga sedan det finska ordförandeskapet år 1996 och samverkan med närområdena är ett av de prioriterade områdena inom Nordiska ministerrådets verksamhet. Inom ungdomsområdet drivs utvecklingen i nära samverkan med andra regionala samverkansstrukturer, exempelvis Östersjöstaternas råd.

3.6 Säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete

Sedan år 1997 diskuteras säkerhetspolitiska frågor inom ramen för Nordiska rådet. Det tar sig uttryck i bl. a. att säkerhetspolitiken numera är en naturlig del av utrikesministrarnas löpande dialog och årliga utrikespolitiska redogörelse samt att de nordiska försvarsministrarna deltar i Nordiska rådets årliga session. Vid detta tillfälle lämnas en gemensam nordisk försvarspolitisk redogörelse och vid sessionen i november 1999 framfördes den av Danmarks försvarsminister. Det var den tredje gången i Nordiska rådets historia som en sådan redogörelse gavs.

Fredsfrämjande verksamhet

Kärnan i det nordiska försvarsrelaterade samarbetet utgörs främst av verksamheten inom det fredsfrämjande området. För att underlätta samarbete, koordinering och effektivisering av nordiska resurser skapades NordSamFN i slutet av 1960-talet. Denna ersattes år 1997 av ny samarbetsstruktur benämnd Nordcaps (Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support). Nordcaps kan ses som ett verktyg för att förbättra de nordiska ländernas förmåga att agera gemensamt inför beslut om och vid deltagande i fredsfrämjande insatser. Nordcaps bidrar även till ett intensifierat informationsutbyte och ett fördjupat utbildnings- och materielsamarbete mellan de nordiska länderna. Den nordisk-polska brigaden som var verksam i Bosnien, den nordiska bataljonen i Makedonien och nu samarbetet i Kosovo är exempel på framgångsrikt nordiskt samarbete.

I april 1998 kom de nordiska försvarsministrarna överens om att fördjupa och utveckla det nordiska samarbetet ytterligare inom Nordcaps. Målsättningen skall på sikt vara att vid behov kunna sända ut en gemensam nordisk fredsfrämjande brigad. Brigaden skall kunna bidra till en ökad samverkansförmåga med en eventuellt utökad materiel-samordning som följd. En nordisk fredsfrämjande brigad är ett exempel på den pågående utvecklingen mot en alltmer multinationell europeisk krishanteringsförmåga. En nordisk brigad skulle kunna skapa möjligheter till större inflytande vid internationell krishantering. De nordiska försvarsministrarna avser under försvarsministermötet våren år 2000 diskutera om bl.a. den nordiska brigadens ambitionsnivåer,

uppgifter, tidsplaner för införande, övningar och kostnader samt upprättandet av ett fast planeringselement.

Vidare skulle ett *nordiskt övningssystem* kunna skapas där bl.a. större och mindre lednings-, stabs-, tjänst- och funktionsövningar kan genomföras. Under år 1998 beslöt försvarsministrarna även att de nordiska länderna inom ramen för Nordcaps skulle öka erfarenhetsutbytet från tidigare fredsfrämjande insatser. Under år 1999 beslutades dessutom att samarbetet inom land-, sjö- och lufttransporter skall utvecklas. Samarbetet inom ammunitions- och minröjningsområdet skall likaså utvecklas. I varje nordiskt land inrättades minkoordinatorer för detta ändamål. De skall rapportera sin verksamhet till Nordcaps styrkommitté två gånger om året.

I september genomfördes för tredje gången den årliga fredsfrämjande övningen i Partnerskap för fredens anda, "Nordic Peace". Övningen genomfördes i sydvästra Finland. Strävan är att så realistiskt som möjligt öva multifunktionella problem mellan militära förband och civila enheter. Scenariot för övningen var uppbyggt kring en konflikt där en multinationell styrka med stöd av en resolution antagen i FN:s säkerhetsråd sätts in för att övervaka ett eldupphöravtal mellan två parter enligt kapitel VI i FN:s stadga. Förutom Sverige deltog Danmark, Finland och Norge. Estland och Ryssland deltog med militära observatörer. I övningen deltog även ett antal ickemilitära organisationer.

Minröjningskoordinering

Det nordiska samarbetet inom minröjningsområdet har under år 1999 fortsatt. Arbetet bedrivs av de nationella minröjningskoordinatorerna och ländernas myndigheter och omfattar områden såsom forskning, materielutveckling, industrifrågor, utbildningsfrågor samt fredsfrämjande och humanitära insatser.

I juni 1999 genomfördes vid Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC) en internationell ammunitionsröjningskonferens med deltagare från främst Norden. Konferensen genomfördes av SWEDEC som ett led i dess deltagande i Nordic Demining Research Forums (NDRF) aktiviteter.

Vid SWEDEC har vidare genomförts en kurs i ammunitions- och minröjning för utländska forskare, bl.a. från Norden. De praktiska delarna har genomförts i samverkan med Norsk folkehjelp (NPA) i Bosnien-Hercegovina. Utbyte har skett på utbildningssidan med norska lärare som tjänstgjort i Sverige och svenska elever som utbildats i Danmark. Ett arbete om gemensamma certifieringsbestämmelser för ammunitions- och minröjning i Norden är snart slutfört.

Försvarets forskningsanstalt och dess nordiska motsvarigheter har under året arbetat med att ta fram projektförslag för gemensam forskning inom området.

Handlingsplan för nordiskt försvarsmiljösamarbete

Sedan hösten 1997 finns ett handlingsprogram för nordiskt försvarsmiljösamarbete. Under år 1999 kunde de nordiska försvarsministrarna fastställa en gemensam nordisk miljöpolicy för försvarssektorn - *Agenda 21 för försvarssektorn* - utarbetad inom ramen för samarbetet. Enligt regeringens regleringsbrev för år 2000 skall denna Agenda 21 utgöra en övergripande miljöpolicy för Försvarsmakten och andra försvarsmyndigheter. I samarbetet leder Sverige arbetet med ett gemensamt nordiskt utnyttjande av anläggningar för miljöfarlig verksamhet, exempelvis skjutfält. Sverige leder också arbetet med kriterier för återställande av mark som skadats av militär verksamhet. Finland leder arbetet med gemensamma miljömål för försvarssektorn.

En prioriterad del i samarbetet är försvarsmiljöbistånd till staterna i Östersjöområdet. Norge leder detta arbete, i vilket även USA deltar. Med utgångspunkt i ett möte i Oslo år 1998 har, genom den norska försvarsministern, Norden bjudit in Östersjöstaterna till ett mer konkretiserat samarbete. Genom att diskutera försvarsmiljöfrågorna gemensamt i Norden och genom att samnordiskt driva försvarsmiljöfrågorna nationellt och internationellt ökar möjligheterna att förbättra miljön i Norden och kring Östersjön.

Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen

Sveriges stöd inom försvarsområdet till Estland, Lettland och Litauen påbörjades redan år 1992. Samtliga tre länder är mitt uppe i en långsiktig process för att bygga upp ett eget militärt försvar, gränsbevakning och andra säkerhetsfunktioner. De nordiska länderna stödjer på olika sätt uppbyggnaden av ett nationellt totalförsvar i respektive land och samarbetar med flera andra länder i fråga om bl.a. uppbyggandet av en fredsfrämjande förmåga, en baltisk bataljon – "Baltic Battalion" (Baltbat), och upprättandet av en gemensam baltisk marin enhet, "Baltic Naval Squadron" (Baltron), i första hand avsedd för att på sikt tillfredsställa det egna behovet av minröjning till sjöss. Som ett resultat av nordisk och internationell samverkan upprättades år 1999 en gemensam baltisk försvarshögskola, "Baltic Defence College" (Baltdefcol), i Tartu i Estland. De första eleverna påbörjade sina studier i augusti 1999. Sverige är ordförandeland i skolans styrelse och samtliga nordiska länder lämnar stöd till skolan i form av bidrag till budgeten, utrustning och lärare. En för Sveriges del primär målsättning med upprättandet av en gemensam baltisk försvarshögskola är att kunna intensifiera den betydelsefulla kunskapsöverföringen mellan Norden och Baltikum inom flera områden, bl.a. demokratisk kontroll och styrning av en försvarsmakt, modernt ledarskap, totalförsvar, taktik och operationskonst med en nordisk profil som grund.

Säkerheten i Nordeuropa kan inte skiljas från säkerheten i hela det euroatlantiska området. Ett tydligt amerikanskt engagemang i Östersjöområdet är ett grundläggande nordiskt intresse. Länder utanför den nordiska kretsen som lämnar ett betydelsefullt stöd till de baltiska länderna både bilateralt och genom de multilaterala projekten är

förutom USA även Tyskland, Storbritannien, Tjeckien och Schweiz. Ett sätt att säkerställa andra länders engagemang i Östersjöregionen är att gemensamt utveckla verksamheten inom Partnerskap för fred (PFF) och det Euroatlantiska partnerskapsrådet (EAPR). Som ett led i denna strävan har ett multilateralt försvarsministermöte ägt rum med den amerikanska, de nordiska och de baltiska ministrarna. Skr. 1999/2000:90

Försvarsmateriel

Sedan december 1994 finns ett ramavtal om nordiskt försvarsmateriel-samarbete. Syftet med avtalet är i huvudsak att genom samarbete uppnå ekonomiska, tekniska, och industriella fördelar. Detta avses bl.a. ske genom gemensam utveckling eller upphandling av försvarsmateriel. Ett utökat samarbete på materielsidan främjar ett mer effektivt utnyttjande av de nordiska resurserna samt främjar ett ökat samarbete mellan de nordiska ländernas försvarsindustrier. För närvarande är ett flertal arbetsgrupper verksamma.

Inom det nordiska försvarsmaterielsamarbetet har verksamheten på senare år ökat såväl vad gäller gemensamt mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige som Sveriges bilaterala samarbete med dessa länder. Sedan några år pågår ett samarbete om en gemensam utveckling av ubåtar, det s.k. Vikingprojektet. Under år 1999 har ett projektavtal mellan länderna slutits i syfte att göra en gemensam anskaffning av standardhelikoptrar. Även inom andra materielområden pågår gemensamma projekt. Försvarsindustrierna i länderna har också ökat sitt samarbete bl.a. inom ammunitionsområdet.

Flerårigt nordiskt säkerhetspolitiskt forskningsprogram

Under året har arbetet med det nordiska säkerhetspolitiska forskningsprogrammet fortsatt. Under 1998 fastställdes sex forskningsprogram, och under året 1999 har projektgrupperna fastställt sina aktivitetsplaner. De sex projekten är följande: Militära styrkors roll och funktion i ljuset av den nya säkerhetsordningen, fredsfrämjande operationer, komparativ nordisk säkerhetspolitisk doktrin – nu och i framtiden, co-operation, conflict or caos – the future of Russian security policy and its implication for the Nordic/Baltic region, komparativ nordisk säkerhetspolitik under kalla kriget, funktionell säkerhet i en globaliserad värld.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 mars 2000

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Thalén, Winberg, Lindh, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lövdén, Ringholm

Föredragande: statsrådet Pagrotsky

Regeringen beslutar skrivelse 1999/2000:90 Nordiskt samarbete 1999